

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการวิจัย โดยนำเสนอการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา
4. การศึกษาบริบท กรณีศึกษาสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียน

การสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. ผลการสังเคราะห์ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

1. แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ความหมายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความสำคัญของการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2540 ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ต่อสังคมไทย รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในสังคมไทย อย่างเป็นระบบ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน ในการเรียนรู้ของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบัน การศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสมดุลและ ยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับ อลิสซานบธ เอ. โกวดี , ซู เพริลมูทเทอร์ (Elizabeth A. Gowdy, Sue Pearlmutter. 1993:1) โดยผลการวิจัย พบว่า คำนิยามของเศรษฐกิจพอเพียง โดยไม่ต้องพึ่งใคร ที่เคยถูกนำมาใช้ทางโปรแกรมสาธารณะ ประสบความสำเร็จในการรับรู้ถึงความจริงและ ประสบการณ์ของสตรีที่มีรายได้น้อย การวิเคราะห์ข้อมูลของแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยไม่ต้องพึ่ง ใครนี้ ได้ถูกรวบรวมจากสตรีที่มีรายได้น้อย จำนวน 244 คน จากศูนย์เครือข่ายการจ้างแรงงาน สตรีในเมืองแคนซัสซิตี มลรัฐมิสซูรี การวิเคราะห์ข้อมูลทำให้เกิดการค้นพบปัจจัยพื้นฐาน 4

ประการซึ่งเป็นรากฐานของแนวคิดนี้ คือ 1) สิทธิในการปกครองตัวเองและการตัดสินใจด้วยตัวเอง 2) ความรับผิดชอบ สวัสดิภาพและความมั่นคงทางการเงิน 3) ครอบครัวและการอยู่ดีมีสุขด้วยตนเอง และ 4) สิทธิพลเมืองจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในชุมชน และยังสอดคล้องกับ วัชวิทาน พูนสุข, โซลเฮอิมแคเทอร์รีน, โปพอวิช พาวเลเต (Wachwithan Poonsuk, Solheim Catherine, Popovich Paulette. 2007 : 1) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทยกับประชากรทั่วโลก ผลการวิจัย พบว่า หลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของประเทศไทยและความเกี่ยวข้องโดยนัยของการตัดสินใจของผู้บริโภคและครอบครัว ผู้วิจัยเน้นถึงความสำคัญและความเกี่ยวข้องโดยนัยของแนวปรัชญานี้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของผู้บริโภคทั่วโลก พร้อมกับประยุกต์แนวปรัชญาใช้เฉพาะกับครอบครัวชาวไทยในวัฒนธรรมบริโภคนิยม และครอบครัวชาวอเมริกัน ในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรของโลก นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2547 : 1) พบว่า การพัฒนาประเทศตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น จะทำให้สังคมและประเทศชาติ ดำเนินการพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน มีคุณภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับปรัชญาแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของ ประเวศ วะสี (2549 : ออนไลน์) เป็นส่วนหนึ่งของธรรมนูญแห่งชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระเบียบวาระริบด่วนของชาติอันประกอบด้วย 1) สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ 2) สร้างเศรษฐกิจพอเพียง 3) ปฏิรูประบบเศรษฐกิจมหภาคและการเงิน 4) ปฏิรูประบบรัฐทั้งการเมืองและระบบราชการ 5) ปฏิรูปการศึกษา 6) ปฏิรูปสื่อ 7) ปฏิรูปกฎหมาย เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิบัติที่เชื่อมโยง/สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นเศรษฐกิจที่ บูรณาการเชื่อมโยงชีวิต จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเป็นประชาสังคม ดังนั้น อาจเรียกชื่อปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจคุณภาพ เศรษฐกิจบูรณาการหรือเศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความหมายถึงความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน 2) จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทรผู้อื่น 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม 5) ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกัน เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก 6) ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะเศรษฐกิจที่สัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรม อันหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อม จึงเป็นเศรษฐกิจมั่นคง 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็วจนกระทั่งมนุษย์ไม่สามารถรับได้ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีที่มาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ ทั้งนี้ มีบุคคลและองค์กรหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น นักวิชาการ หน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนชาวบ้าน ตลอดจนประชาชนทั่วไป เข้าใจ และตีความเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่แตกต่างกันไป การศึกษาครั้งนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในความหมาย หลักการ และแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงให้ กระจำชัดเพียงพอ เพื่อที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลการศึกษาต่อไปได้ ความหมาย ของเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้าใจได้ง่ายและช่วยให้เห็นภาพชัดเจน นั่นก็คือเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้ โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความ พอกินพอใช้ ไม่ไข่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความสำเร็จ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2547 : 1) ในทัศนะของคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547 : 6) ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนิน ไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ สำหรับการ พัฒนาแง่มุมทางด้านเศรษฐกิจในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อรสุดา เจริญรัต (2543 : 11-15) แบ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมดออกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ การผลิต (Production) การบริโภค (Consumption) การแลกเปลี่ยน (Exchange) และการจัดสรรผลผลิต หรือการวิภาคกรรม (Distribution) ขณะที่กังสดาล อยู่เย็น (2544 : 9-10) สรุปอย่างชัดเจนว่าเศรษฐกิจพอเพียง คือ การยึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ 1) การพึ่งตนเองทางจิตใจ 2) การพึ่งตนเองทางสังคม 3) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ 4) การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี 5) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้เพื่อที่จะ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นสิ่งที่ต้องมีแนวทาง และมีจุดเริ่มต้น ดังที่ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2547 : 38 -39) ให้แนวคิดว่าจะต้องเริ่มต้นจากการมี ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเรียนรู้ผ่านกระบวนการในการไตร่ตรอง และเรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและประสบการณ์ ระหว่างผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน อันจะทำให้สามารถตระหนักถึงผลประโยชน์ และความสุขที่จะได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ แล้วเกิดการปรับกระบวนการทัศน์ น้อมนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ อรสุดา เจริญรัต (2546 : 29-30) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยสรุปผลการศึกษาได้ว่า เงื่อนไขสำคัญที่สุดของการดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจ

พอเพียง คือ การที่ชุมชน หรือหมู่บ้านยังคงมีอำนาจควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการ ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ดี การที่หมู่บ้านจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลง จากความทันสมัย ทำให้มีการปรับตัวภายใต้การจกระเบียบสังคมใหม่ ที่มีลักษณะแตกต่างไป จากเดิม เช่น การสร้างบรรทัดฐานแบบพึ่งพาอาศัยกัน และการสร้างเครือข่ายที่ทำให้ บุคคลมา สัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของบริบทแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ส่วนตัวอย่างที่ได้แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง คือ งานวิจัยของ พิเชษฐ วิสัยจร (2548 : 99-100) ในพื้นที่หมู่บ้านตัวอย่างเศรษฐกิจ พอเพียง ซึ่งนำเอาหมู่บ้าน 3 แห่งจาก 3 จังหวัด มาเป็นพื้นที่วิจัยในประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา คุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยอย่างยั่งยืน โดยหนึ่งในนั้นก็คือ หมู่บ้านสมพรรัตน์ จังหวัด อุบลราชธานี ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปว่าเกษตรกรที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง มีความ ปลอดภัยจากโรคที่เกิดจากสารเคมี มีปัญหาการลัทธิ โมง ยาเสพติด และการอพยพไปหางานทำ ในชุมชนเมืองลดลง สิ่งแวดล้อมในที่นาและบริเวณบ้านดีขึ้นรวมทั้งมีรายได้เพิ่มขึ้น และ หนี้สินของครอบครัวลดลงด้วย

จากข้อสรุปของ กังสดาล อยู่เย็น อรสุดา เจริญรัตน์ และพิเชษฐ์ พิสัยจร จะเห็นได้ว่า การนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิต และในชุมชนต่าง ๆ ไม่ สามารถจะทำได้โดยละเลยการพิจารณาถึงมิติอื่นรอบข้างอย่างรอบคอบ หากแต่จะต้องปรับใช้ และมีความคิดริเริ่มที่จะแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติ เพื่อสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่ง ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้ทราบถึงหลักในการทำงาน ของหน่วยงานภายนอกชุมชนด้วย เช่นกัน ที่ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขด้านบริบทของชุมชน อันเชื่อมโยงอยู่กับรูปแบบการดำเนินวิถี ชีวิตของชาวบ้านในแต่ละชุมชน

ในปัจจุบันนี้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นค่อนข้างมี อิทธิพลต่อความคิด และความเป็นอยู่ของคนไทยในทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม ถ้าวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรม หากเกษตรกรจะทำการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียงแล้วคงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีชีวิต และรูปแบบการทำเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก เพราะการทำเกษตรกระแสหลักเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าในแบบเดิม โดยไม่คำนึงถึง ความพอเพียงในด้านกรบริโภคนั้น จะทำให้เกิดความเสี่ยงที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ อันถือ เป็นการปฏิบัติที่ไม่อยู่ในลักษณะของความพอดี เป็นวิถีคิดที่ไม่สมเหตุสมผลตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เกษตรกรจะต้องทำการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของการทำเกษตรกรรมเสียใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง (อภิรักษ์ พันธเสน. 2549 : 57) โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก ภายในทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี โดยที่วิถีชีวิตและเศรษฐกิจทางสายกลางในทุกระดับ พอเพียง คือ การบริโภคและการผลิตอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล ไม่จัดสน และไม่ฟุ่มเฟือย โดยที่สมดุล คือ การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความสมดุลระหว่าง โลกาภิวัตน์ (Globalization) กับการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น (Localization) มีความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจกับการเงิน และภาคคนกับสังคมมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โครงสร้างการผลิตที่สมดุลมีการผลิตหลากหลาย ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

โดยที่ความยั่งยืน คือ พอเพียงอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภูมิคุ้มกันที่ดี ระบบเศรษฐกิจกับสังคมมีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทันและพร้อมรับต่อกระแส โลกาภิวัตน์ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้คือทำให้มันคงทำให้ก้าวหน้า การพัฒนาประเทศก็คือการทำให้ประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองมันคง มีความสงบสุขปลอดภัย การพัฒนาต้องเป็นการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนให้เจริญยิ่งขึ้น (ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล. 2544 : 84 ; สุเมธ ตันติเวชกุล. 2548 : 7) การพัฒนาประเทศไทยได้เริ่มพัฒนามาแบบดั้งเดิมของตนเอง ต่อมาประมาณ 40 กว่าปี เริ่มพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเมื่อปี 2500 เป็นต้นมา ได้ปรับเปลี่ยนทิศทางใหม่เป็นความคิดสากล ได้รับอิทธิพลจากผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศนำเอาค่านิยม แนวความคิดหลักของตะวันตกมาเป็นแนวทางตลอดความแตกต่างทางความคิดกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ทำให้สภาพวิถีชีวิตการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป ความเจริญเกิดขึ้นจริง การพัฒนาเศรษฐกิจดีขึ้นมาก ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติสูง 6-10 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งถือว่าสูงมากขึ้นาคว่า เราจะศูนย์กลางของทุก

อย่างและแล้วประเทศชาติก็เสียดสภาพสังคม แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 3 จึงเพิ่มการพัฒนาทางด้านสังคมเข้าไปด้วย ประเทศไทยในขณะนั้นสูญเสียสภาพสังคม ป่าไม้ แร่ธาตุ ทรัพยากรอื่นๆ ไป เพื่อเปลี่ยนจากการเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมตามความต้องการของประเทศ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ การเงิน เทคโนโลยี และคนที่มีความสามารถ ทั้ง 3 ประการนำเข้าทั้งหมด สภาพปัญหาของประเทศก็เป็นอย่างที่เราประสบอยู่ (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2548 : 9-14) “พ่อของแผ่นดิน” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีวิริยะอุตสาหะปฏิบัติพระราชกรณียกิจอยู่กับพสกนิกรในพื้นที่มาโดยตลอดระยะเวลาได้ทรงเห็น ศึกษา ทดลอง วิจัย เป็นโครงการต่างๆ เพื่อช่วยในการแก้ปัญหาของประเทศในทุกด้านตลอดระยะเวลาที่ครองราชย์ 60 ปี ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส ตามแนวพระราชดำริ โดยเฉพาะปรัชญาการพัฒนา ซึ่งเป็นปรัชญาเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสภาพของประเทศไทยทุกด้านแบบองค์รวม แต่พสกนิกรบางส่วนมีความเข้าใจว่าเป็นการพัฒนาเฉพาะด้านเศรษฐกิจ หากแต่ว่าพระองค์ท่านได้เสด็จแปรพระราชฐานไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่กลุ่มพื้นที่ๆ เป็นฐานของประเทศเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น แท้จริงในอัจฉริยภาพของพระองค์นั้นสามารถนำไปเป็นหลักสู่การพัฒนาในทุกด้านของการพัฒนาประเทศแบบองค์รวม ดังที่ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยปรัชญาพัฒนาตามแนวพระราชดำริ อารังค์ อุดมไพจิตรกุล (2544 : 8) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตำราเรียนหนังสือชุดพัฒนาสังคมตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” ได้สรุปปรัชญาจากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับแนวความคิดการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาจะต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมีลำดับขั้นตอนและความเชื่อมโยงเกี่ยวกับบริบท การพัฒนาต้องมีความเข้าใจในสภาพรู้จักพื้นที่และไม่ยึดติดตำรา สามารถเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมได้ การพัฒนาจะต้องอาศัยประสบการณ์ จากผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่หรือเรื่องนั้นๆ และมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่ต้องใช่วงจรการพัฒนา คือ สร้างความตระหนัก สร้างความสนใจ ใช้เวลาในการประเมินค่าหรือประเมินผล และตรวจสอบทบทวน ทดลองเพื่อความมั่นใจจึงเกิดเป็นขั้นตอนสุดท้าย คือ การยอมรับศรัทธา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน ด้านการสร้างจิตสำนึกในศีลธรรมแก่คนให้รู้จักประมาณตนประหยัดอดออม ไม่โลภ มีคุณธรรม และจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียรและอดทน รู้จักเสียสละ และแบ่งปันอยู่เสมอการพัฒนา คนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาให้แต่ละคนมีหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและชาติให้สามารถพึ่งตนเองได้และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลตลอดจนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้

1.2 หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดั่งที่นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ (ปรียานุช พิบูลสรารุช. 2549 : 2-3)

1.2.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

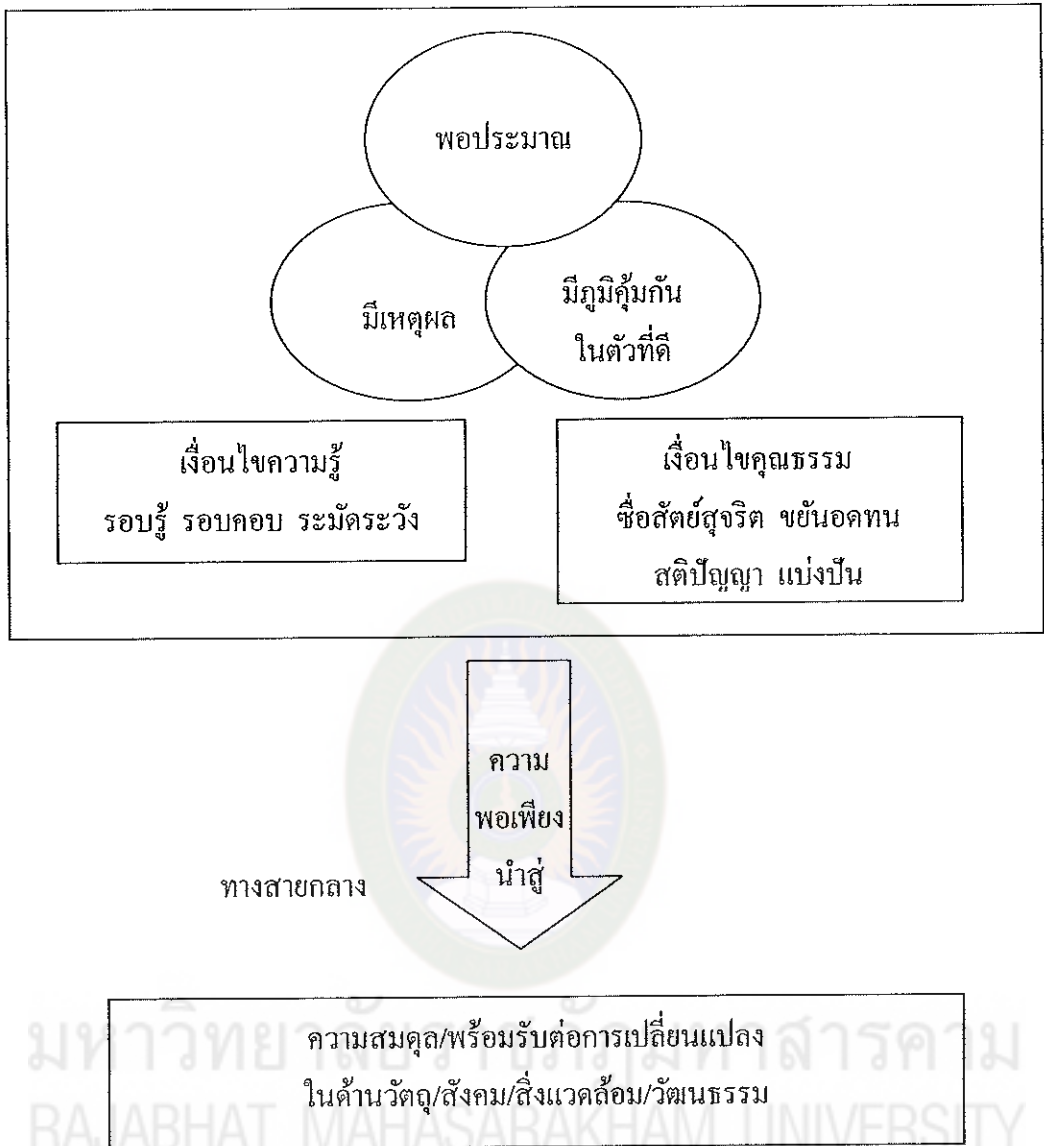
1.2.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นบันได

1.2.3 คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
- 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
- 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

1.2.4 เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะจำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง แนวทางของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างดีงาม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความประพฤติชอบ มีการพูดและการกระทำที่ตรงต่อหน้าที่การงานต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาเปรียบ ความอดทน มีความเพียร คือ ความบากบั่น ความกล้าแข็ง มีความหนักแน่นไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไปจนประสบผลสำเร็จ และความรอบคอบระมัดระวัง คือ การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในทุกแง่มุมก่อนที่จะดำเนินงาน เพื่อมิให้เกิดความผอเอรและพลั้งพลาด

1.2.5 แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

ที่มา โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2550 : 146-147) ได้ให้คำจำกัดความ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิคณะหนึ่งที่ติดตามพระราชดำรัสและพระราชกระแสอย่างใกล้ชิดได้นำมาเรียบเรียงก่อนนำขึ้นกราบบังคับทูลเกล้าฯ ถวายขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำออกเผยแพร่มีใจความว่า ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการบริหารและพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควร

ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ขณะที่กรมส่งเสริมการเกษตร (2553 : 4) ได้ขยายความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทย ให้อยู่อย่างพอประมาณตนเดินทางสายกลางมีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของสิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบายและพอเพียงกับตนเอง อภิชาติ พันธเสน (2549 : 1) ได้สังเคราะห์ความคิดเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ณ ห้วงเวลาต่างๆ อธิบายว่านักเศรษฐศาสตร์ให้ความหมายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันออกเป็น 4 ความหมาย ประกอบด้วยกลุ่มที่หนึ่ง อธิบายว่า ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่อยู่เหนือแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เป็นภูมิปัญญาไทย เป็นทุนทางสังคมของประเทศ เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมชุมชน และเป็นพื้นฐานระบบเศรษฐกิจของสังคมไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นปรัชญาแนวคิดที่ประยุกต์นำศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่จะลด “ความอยาก” ลงมาสู่ระดับที่พึ่งพาตนเองได้ กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่มีความเห็นตรงกันว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ที่เกี่ยวข้องกันและจะขาดซึ่งส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ คือ ความพอดี ความเสี่ยง และการพึ่งตนเอง โดยความพอดี จะมีลักษณะใกล้เคียงกับดุลยภาพในวิชาเศรษฐศาสตร์ แต่จะเป็นดุลยภาพที่เป็นพลวัต ปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานะและความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ส่วนเรื่องความเสี่ยงนั้นเกี่ยวข้องกับความพยายามในการลดและกระจายความเสี่ยง เพื่อให้เกิดความพอดีอย่างยั่งยืน ดังนั้นการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุดคือ ความพยายามในการเพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยเสี่ยง ที่จะก่อให้เกิดความไม่แน่นอนและลดต้นทุนในการแลกเปลี่ยน (Transaction Cost) ไม่ให้สูงเกินไป กลุ่มที่สามมีความเห็นว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดของรายได้ (Budget

Constraints) ภายใต้การบริหารการกระจายความเสี่ยงอย่างสมดุลและมีการแลกเปลี่ยนอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) กลุ่มที่สี่ เป็นกลุ่มที่ให้ความคิดเห็นอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานความเป็นอยู่อันควรตั้งแต่วัยระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศตามศักยภาพของประเทศ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของ อภิชาติ พันธ์เสน เป็นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ซึ่งไม่แตกต่างจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์อื่นๆ แต่รากฐานวิถีคิดระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์แตกต่างจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลักอื่นๆ ซึ่งมีพื้นฐานวิถีคิดมาจากความเชื่อว่ามีมนุษย์มีเหตุผล และพยายามแสวงหาความพึงพอใจสูงสุด แต่พุทธเศรษฐศาสตร์เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับอวิชชา หรือความไม่รู้อันเป็นต้นเหตุของความไร้เหตุผล “ปัญญา” ที่เกิดจากการรักษาศีล และมีสมาธิจะทำให้ความไร้เหตุผลของมนุษย์ลดลง และอธิบายว่าการที่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นย้ำถึงความพอประมาณและมีเหตุผลหรือการทำให้ดีที่สุดโดยมีการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม (Optimization Through Proper Risk Management) ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้กับภาคเศรษฐกิจทุกสาขาของประเทศ ในทัศนะของ สุเมธ ตันติเวชกุล (2548 : 112-116) เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยการวางรากฐานอันมั่นคง ยั่งยืนของบุคคลและสังคมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระกรุณาธิคุณพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยทั้งหลายโดยไม่จำกัดเฉพาะเกษตรกรเท่านั้น หากแต่ผู้ประกอบการอื่น ๆ สามารถที่จะนำไปปรับปรุงประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืนให้แก่รากฐานของตนเองได้ และยังคงกล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะระบบเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตนเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ในระดับพื้นฐานได้ โดยไม่เคียดแค้นจึงจะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงต่อไปได้โดยอธิบายว่า ความสามารถอยู่ได้ในระดับพื้นฐานต้องยึดแนวทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทาเป็นหลักในการดำรงชีวิต เพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง ประกอบด้วย 1) พึ่งตนเองทางจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็งไม่ท้อแท้ แม้จะประสบกับความล้มเหลว หรือความลำบาก 2) พึ่งตนเองทางสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในสังคม 3) พึ่งตนเองในทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรสังคมและทรัพยากรทางเศรษฐกิจ 4) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและสังคมไทย 5) พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้นซึ่งจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาประเทศในระดับมหัพภาคต่อไปได้ด้วยในการที่จะทำให้ได้ผลดังกล่าวบุคคลต้อง ละ ลด ความฟุ้งเฟ้อ ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การแสวงหาผลประโยชน์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม ปฏิบัติตนในทางที่ดีและไม่หยุดนิ่งที่จะใฝ่หาความรู้เพื่อหาหนทางให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่เป็นอยู่ได้ ของเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะ เสน่ห์ จามริก (2542 : 164-167) เป็นระเบียบวาระแห่งโลกที่จะเป็นกำแพงด้าน

“วัฒนธรรมล่าเหยื่อ” ของพลังทุนนิยม และเทคโนโลยีภายใต้ “ระเบียบโลกใหม่” (New World Order) เศรษฐกิจพอเพียงคือ “การกลับฟื้นจิตวิญญาณมนุษย์สู่ชีวิตเศรษฐกิจที่แท้จริง อันประกอบด้วยมนุษย์กับธรรมชาติเป็นแก่นสาร “เศรษฐกิจพอเพียง ในความหมาย กระบวนการพัฒนา มีฐานอยู่ที่เกษตรกรรมพออยู่พอกิน พร้อมด้วยกระบวนการเรียนรู้ยก ระดับสู่เกษตรกรยั่งยืน โดยให้ระดับครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานที่กระจายออกไปเป็นเครือข่าย กว้างขวางยิ่งขึ้นตามลำดับ และพัฒนาให้มีบทบาทรอบด้านมากขึ้นเป็นช่องทางส่งเสริมให้ พัฒนาตนเองเป็นอิสระจากกลไกการตลาดภายใต้อำนาจกำกับและควบคุมจากภายนอก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช เป็นปรัชญาการพัฒนาด้านเศรษฐกิจตามพระบรมราโชวาทที่พระองค์ท่านได้พระราชทานเป็นหลัก เปรียบเสมือนเสาเข็มเป็นรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน ดำรงชีวิตปฏิบัติภารกิจแบบคนจน มีพอสมควร พออยู่ได้แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสำนึกดี มีเมตตา พึ่งตนเองได้ ผลดีอะไรมีพอที่จะใช้อยู่ได้ด้วยตนเองเป็นทางสายกลาง หลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียง หมายถึง ทำพอประมาณด้วยเหตุและผล มีความสมดุลการพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน (เสน่ห์ จามริก. 2542 : 164 -167 ; ชำรงค์ อุดมไพจิตรกุล. 2544 : 84 ; สุเมธ ตันติเวชกุล. 2548 : 112 – 116 ; กรมส่งเสริมการเกษตร. 2549 : ออนไลน์ ; ประเวศ วะสี. 2549 : ออนไลน์) ดังนี้ 1) ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัว เพื่อสามารถเผชิญและอยู่รอดจากผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน 2) ต้องมีความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในกาวางแผนและดำเนินการทุก ๆ ขั้นตอน 3) ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในประเทศ ให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม 4) ต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ 5) ต้องสร้างความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2548 : 117 -128) และสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : ออนไลน์ ให้ความเห็นว่าเป็นปรัชญาที่สามารถประยุกต์ ใช้เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับสังคมแต่ละระดับได้ เช่น ระดับบุคคล ระดับครอบครัว สามารถ ให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน 5 ด้าน คือ จิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ รู้จักคำว่า “พอ” ไม่เบียดบังผู้อื่น พยายามพัฒนาตนเองเสริมสร้าง ความเข้มแข็งและความชำนาญ มีความสุขและความพอใจกับชีวิตที่พอเพียง ยึดเส้นทางสาย กลางในการดำรงชีวิต นอกจากนั้นยังสามารถประยุกต์ใช้กับระดับชุมชน ระดับรัฐหรือระดับ ประเทศหรือนำไปเป็นแนวทางกำหนดนโยบายงานหรือระบบต่างๆ เช่น การเงินการคลัง

ระบบการศึกษา ระบบเกษตร ในทัศนะของสหประชาชาติ (สหประชาชาติ. 2549 : 1) ได้สรุปว่าเป็นแนวทาง การพัฒนา ที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำคัญในคุณธรรมและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอที่จะต้านทาน และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง กระแสโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตร ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ได้มีแนวดำเนินการเป็นขั้นตอน (ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล. 2544 : 91 - 93 ; สุเมธ ตันติเวชกุล. 2548 : 120 - 121 ; มูลนิธิชัยพัฒนา. 2549 : ออนไลน์) ดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัว เพื่อให้พออยู่พอกินสมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัดไม่คดอยากและเลี้ยงตนเองได้

ขั้นที่ 2 การรวบรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ร่วมแรงในการผลิตจัดการตลาดและพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่นและเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก

ขั้นที่ 3 ติดต่oprะสานงานกับภายนอก เพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้าน เอกชนในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยสรุปแนวพระราชดำริจะเปิดโอกาสให้เกษตรกรประยุกต์ใช้ความรู้ ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น สนับสนุน การรวมตัวกัน โดยอาศัยทุนทางสังคม หรือวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน สร้างองค์กรหรือเครือข่ายที่เข้มแข็งในระดับชุมชน หรือระดับเครือข่ายธุรกิจเอกชน

อาจกล่าวได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำรัส แน่แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 3) และจากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2540 มีข้อความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงความตอนหนึ่งว่า “การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่ พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า คู่มีชูตัวเองได้ให้มีพอกับตัวเอง ” เป็นกระแสพระราชดำรัสซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจในสภาวะวิกฤตอันทรงคุณค่ายิ่ง รวมทั้งรัฐบาลในชุดปัจจุบันได้กำหนดนโยบายใน

การพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา โดยการประสานความร่วมมือกันของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชน เพื่อให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : คำนำ)

จากแนวพระราชดำริที่เป็นปณมภูมิทางความคิด คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาสำหรับสังคมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับและทุกระบบ ทั้งส่วนบุคคลและกลุ่มชนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนที่รู้จักคำว่า “พอ” ไม่เบียดเบียน พยายามพัฒนาตนเองสร้างความเข้มแข็งยึดเส้นทางสายกลางเป็นแนวพระราชดำริ ไปสู่การปฏิบัติโดยอาศัยหลักทฤษฎีในการปฏิบัติคือ “ทฤษฎีใหม่” มีหลักหรือวิธีการตามทฤษฎีใหม่ที่เป็นพระราชดำริ ที่ยิ่งใหญ่ทางความคิดในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลนั้นควรได้น้อมนำแนวพระราชดำริความยิ่งใหญ่ทางความคิด มาเป็นกรอบแนวทางหนึ่งของการปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริทฤษฎีใหม่ทางด้านการศึกษามุ่งสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและปรัชญาการพัฒนาของพระองค์

2. การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียด 2.1) กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) 2.2) การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) 2.3) การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการ 2.4) การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2.5) การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของนักวิชาการ 2.6) บริบทและการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 – 2559)

คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553 : 25 - 33) ได้สรุปผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความ

เข้มแข็งของทุนและการนำทุนดังกล่าวไปใช้ประโยชน์อย่างเชื่อมโยง พร้อมทั้งเสริมสร้างระบบโครงสร้าง กลไกและกระบวนการบริหารพัฒนาประเทศให้อยู่บนหลักธรรมาภิบาล และประชาธิปไตย สำหรับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงแผนฯ 10 อาจกล่าวได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการประยุกต์ใช้ และมีผลอย่างเป็นรูปธรรม ในช่วงที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ เมื่อปี 2540 และมีความสำคัญต่อเนื่องจนถึงช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งในช่วงเวลานั้นประเทศไทยต้องขับเคลื่อนประเทศภายใต้วิกฤตหลายด้าน ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจโลก วิกฤตเศรษฐกิจภายในประเทศ วิกฤตการเมือง และวิกฤตทางสังคม ประเทศไทยสามารถผ่านพ้นวิกฤตต่างๆ ด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งในบางเรื่องสามารถขุดรอดได้อย่างเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันสูงขึ้น บางเรื่องอยู่ในระหว่างการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจต้องใช้เวลาแต่มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ในบางเรื่องประชาชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงรุนแรงในเบื้องต้น แต่สามารถฟื้นตัวได้เร็วขึ้น ซึ่งเมื่อประมวลความก้าวหน้าในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติของทุกภาคส่วนเพื่อมุ่งหวังให้เกิดภูมิคุ้มกันแก่ตัวเอง ครอบครัว องค์กร สังคมและประเทศ ซึ่งสามารถประมวลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของแต่ละภาคส่วน

จากความก้าวหน้าของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละภาคส่วน ในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไปทั้งในครอบครัว ชุมชน สังคม แต่เมื่อพิจารณาถึงการวางรากฐานการพัฒนาให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้นั้น จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันภายในประเทศให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถรับมือกับความผันผวนที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลก และผลกระทบทางด้านลบจากโลกาภิวัตน์

จากพระราชดำรัสดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเพื่อให้สามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และคาดว่าผลกระทบจะมีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ภูมิคุ้มกันของคนไทยและสังคมไทยที่มีอยู่คงไม่เพียงพอที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับโลกและภายในประเทศ ในขณะที่เศรษฐกิจไทยยังอยู่ในช่วงที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงสังคมเมือง และชนบท และความขัดแย้งขาดความสมานฉันท์ภายในประเทศ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นปรัชญาที่ช่วยให้ประเทศมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ 2) ภูมิคุ้มกันด้านสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคม ให้รัฐรักษามลคิเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันเป็นเครือข่ายอย่างสร้างสรรค์ 3) ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชนเมือง ชนบท และประเทศร่วมใส่ใจและสร้างความเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ผลกระทบทางด้าน

วัฒนธรรมจากโลกภายนอก และสังคมประเทศไทย ต้องสร้างวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรม
ท้องถิ่นที่เข้มแข็ง

จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันใ
มิติต่าง ๆ ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยใช้แนวคิดและทิศทางการ
พัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ
ฉบับที่ 10 พิจารณาสถานะของประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ละเอียดและ
เชื่อมโยงมากขึ้นทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนกายภาพ
ทุนทางการเงินและทุนทางวัฒนธรรมที่จะเชื่อมโยงกับทุนอื่นๆ เพื่อการพัฒนาสังคม และ
การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจรวมทั้งการสร้างพันธมิตรการพัฒนาใน
ประชาคมโลกโดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้าง และการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพ
และความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์ และคุณค่าของชาติ ให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและ
สมดุล ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาล ความสามานฉันท์ในทุกภาคส่วนและทุก
ระดับ

หลักการสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีดังนี้

1. พัฒนาคตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทาง
ปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ
2. ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมี
ส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน
3. พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม
4. ยึดวิสัยทัศน์ประเทศไทย ปี พ.ศ. 2570 เป็นเป้าหมาย ซึ่งจะส่งผลให้บรรลุ
การพัฒนา

ประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักของความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ
ครอบครัวมีความสุข เป็นพื้นฐานที่สร้างคนเป็นคนดี ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีบทบาทใน
การพัฒนา ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ และความสามารถในการแข่งขัน มีการบริการ
สาธารณะที่มีคุณภาพ มีกฎระเบียบ และกฎหมายที่บังคับใช้อย่างเป็นธรรม และประเทศไทย
มีความเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาค และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำเป็นแผนพัฒนาในระยะ 5 ปี ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะ
ยาวดังกล่าว จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทาง
การพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงในช่วงระยะ 5 ปี ร่างกรอบทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่
11 จึงประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

วิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” ในด้านพันธกิจระบุว่า ต้องพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 โดยสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ บนหลักการของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนามิพันธกิจ ดังนี้

1. สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคมคุณธรรม เพื่อให้คนกินดีอยู่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ยาเสพติดและอบายมุข คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล

2. พัฒนากิจการการผลิตและบริการให้เข้มแข็ง และมีเสถียรภาพบนฐานความรู้ และสร้างสรรค์ของคนไทย ขยายหลักประกันทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งยารักษาโรคจากสมุนไพรบนฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างสาขาการผลิต และการบริโภคของประเทศให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. สร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็งสามารถป้องกันและรองรับผลกระทบ และความเสียหายจากวิกฤตเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ และทักษะสามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล

ในด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักกล่าวไว้ว่า

1. คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และสังคมมีธรรมาภิบาล

2. คน ชุมชน และสังคมมีความพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงและอยู่กับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

3. เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความมั่นคง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ ประเทศมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและในส่วนของ เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งจะมีการกำหนดเป้าหมายเชิงตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม ในขั้นตอนต่อไปของการจัดทำร่างรายละเอียดของแผนฯ ได้แก่

3.1 สังคมไทยมีความสุข อย่างมีธรรมาภิบาล

3.2 ประชากรไทยทุกคนมีหลักประกันทางสังคมที่มีคุณภาพ

3.3 โครงสร้างเศรษฐกิจมีความสมดุล เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

3.4 ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

3.5 ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

ในด้านยุทธศาสตร์การพัฒนา การพัฒนาประเทศให้มั่นคง สังคมสงบสันติ และประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกที่ คาดการณ์ได้ยากและมีแนวโน้มรุนแรงทั้งการเมืองในประเทศ และวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น บ่อยครั้งและส่งผลกระทบวงกว้าง ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทั้งเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงต่างๆ และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง รวมทั้งสร้างโอกาสให้ประเทศสามารถเจริญก้าวหน้าต่อไป โดยให้ความสำคัญกับ ยุทธศาสตร์ที่มีลำดับความสำคัญสูง ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน
3. ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุล และความมั่นคงของอาหารและพลังงาน
4. ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจ ฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม
5. ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค
6. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีกรอบ

แนวทางเบื้องต้น

จากยุทธศาสตร์ข้างต้นมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ คือ ยุทธศาสตร์ การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มี ศักยภาพ ด้วยการเสริมสร้างทักษะให้มีจิตสาธารณะ 5 ด้าน ทั้งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น การสังเคราะห์ความรู้สังสม และต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิด ความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็น และการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม รวมทั้งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคง และเอื้อต่อการ พัฒนาคอนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในอนาคตมี แนวทางสำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและ การพัฒนาประเทศในอนาคต

สำหรับแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553 : 38-42) อาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนแผนพัฒนาประเทศสู่การปฏิบัติ จะ ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของแผนทั้งยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การรับรู้ เข้าใจใน วัตถุประสงค์ของแผนฯ และตระหนักถึงภารกิจและความรับผิดชอบที่พึงมีต่อการนำแผนไปสู่ การปฏิบัติในรูปของแผนงาน โครงการ และกิจกรรมของหน่วยงาน/ภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และ นำไปปฏิบัติผ่านกลไกการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ถูกต้อง และสอดคล้องกับแผน ดังนั้นการบริหาร จัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จะต้องดำเนินการบนหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ 1) การ

กำหนดบทบาทของภาคีการพัฒนาแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน 2) บทบาทของแต่ละภาคีต้อง สอดคล้องและเชื่อมโยงกันในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11

สู่การปฏิบัติ สำหรับกระบวนการและขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สู่การ ปฏิบัติ จะมีหลายระดับตั้งแต่แผนของหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลาง แล้วกระจายไปในระดับ พื้นที่อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่ทิศทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 และตัวชี้วัดความสำเร็จ ลงสู่แผนระดับต่าง ๆ รวมถึงการประสานความร่วมมือกับ ภาคีการพัฒนาต่าง ๆ เช่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชนดัง ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถอธิบาย รายละเอียดได้ว่า ปัจจัยเสี่ยงที่คาดว่าจะเป็อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคน จำเป็นต้องสร้าง ภูมิคุ้มกันให้คนไทยในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. คนไทยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จากหลักการพื้นฐานสำคัญที่คนไทยต้องมีความรู้ ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง มีสำนึกในศีลธรรมและจริยธรรม การดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อดทน มีสติใช้ปัญญาจะนำไปสู่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ดำเนินชีวิต อย่างสมดุลทุกด้าน นำไปสู่การวางรากฐานของการสร้างสังคมแห่งความรู้ และเป็นภูมิคุ้มกัน ของคนและสังคมได้ อาทิ ด้านการเงิน ให้มีการใช้จ่ายบนพื้นฐานของความมีเหตุผล มีการอด ออม เพื่อไม่ก่อให้เกิดวิกฤตทางเงิน ส่วนด้านสังคม ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวรักกัน สามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สังคมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ขณะที่ด้านวัฒนธรรม ต้องสร้างความตระหนักรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล คนไทยจะได้มี ความระมัดระวัง รู้จักถ่วงถ่วงเลือกรับปรับใช้วัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตใน อนาคต

2. คนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่ผสมผสาน ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการเรียนรู้จาก แหล่งความรู้อื่นๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย จึงเป็นการพัฒนาคนอย่างเต็มศักยภาพ ให้มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ เพื่อดำรงชีวิต และประกอบอาชีพในสังคมข้อมูลข่าวสาร และกระแสการ เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมถูกต้องทุกช่วงอายุของชีวิต การที่สังคมไทยต้องสัมพันธ์กับ สังคมที่มีการแข่งขันตามอิทธิพลของกระแสที่เป็นเสรี โครงสร้างเศรษฐกิจจะเปลี่ยนจากการใช้ แรงงานไปเป็นการใช้ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น ดังนั้น คนจึงต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการศึกษาทักษะการทำงานและการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญใน การดำรงชีวิต และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

3. คนไทยตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย อดีตที่ผ่านมาคนไทยมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ และแนวคิดของคน ครอบครัว ชุมชนและชาติ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ มาได้ อาทิ การมีวิถีชีวิตแบบสังคมเครือญาติที่มีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การให้ความเคารพผู้อาวุโส การยึดมั่นในหลักศีลธรรมและความรู้ผิดชอบชั่วดี เป็นต้น ดังนั้น การที่คนไทยตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย มีจิตสำนึกที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันบนความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญในการก้าวไปสู่สังคมที่มีความใส่ใจและแบ่งปันต่อผู้อื่น ตลอดจนสามารถนำไปสู่การสร้างและพัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศในอนาคต

4. ความเข้มแข็ง ของสถาบันทางสังคมเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา (บ้าน วัด โรงเรียน) และชุมชน ในอดีตสถาบันทางสังคมต่างๆ เป็นสถาบันหลักในการปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยมให้แก่เด็กและเยาวชน อาทิ ครอบครัวที่มีความเป็นระบบเครือญาติช่วยเหลือเกื้อกูล และอยู่กันพร้อมหน้าจะมีส่วนช่วยทำหน้าที่ให้การเลี้ยงดู อบรมและหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัว ขณะที่สถาบันการศึกษาจะทำหน้าที่ในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถรวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต สถาบันทางศาสนาเป็นผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผู้คนในสังคมเป็นคนดี มีคุณธรรม และเอื้ออาทรต่อการพัฒนาระบบคุณค่าของสังคม โดยชุมชนจะเป็นตัวยึดโยงสถาบันต่างๆ ในการร่วมทำหน้าที่และสืบทอดประเพณี ค่านิยมที่ดีงาม ดังนั้น การทำให้สถาบันทางสังคมทั้งบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จะเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการพัฒนาคนและปัจจัยแวดล้อมของคนให้มีคุณภาพ

สำหรับเป้าหมายการพัฒนา คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มีคุณธรรม มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง มีความรู้ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างนวัตกรรมความรู้ต่าง ๆ รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีค่านิยมความเป็นไทยสามารถทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ส่วนแนวทางการพัฒนาได้ระบุให้มี การส่งเสริมคนไทยให้มีการเกิดที่มีคุณภาพมีการกระจายที่

สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ โดยกำหนดนโยบายประชากรที่เน้นมาตรการเชิงคุณภาพที่หลากหลายและมีความเชื่อมโยงกัน ดังนี้

1. ส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพและรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ให้เหมาะสม โดยการส่งเสริมและคุ้มครองด้านอนามัยเจริญพันธุ์ในทุกช่วงวัยของประชากร การส่งเสริมให้มีความรู้ที่เกี่ยวกับการมีบุตร โดยเน้นการมุ่งใจให้คู่สมรสที่มีศักยภาพและความพร้อมมีบุตรเพิ่มขึ้น การพัฒนาอนามัยการเจริญพันธุ์อย่างบูรณาการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วนจัดทำระบบการจัดการความรู้ในเรื่องข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ

2. มุ่งพัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างสุขภาพคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ควบคู่กับการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการดำเนินการด้านสุขภาพ

3. สนับสนุนการกระจายตัวของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของประชากร ให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมทั้งในเขตเมือง และชนบทพัฒนาระบบข้อมูลการย้ายถิ่น ให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้สามารถจัดบริการพื้นฐาน ที่ครอบคลุมกลุ่มประชากรย้ายถิ่นได้อย่างเหมาะสม

สำหรับการพัฒนาคุณภาพคนไทยเน้นให้ทุกช่วงวัยต้องมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนี้

1. พัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิดอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรมและจริยธรรม ตั้งแต่การให้ความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก การส่งเสริมให้ศูนย์เด็กเล็กเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงคนทุกช่วงวัยในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กและคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน จัดหาและพัฒนาทักษะผู้ดูแลเด็กให้เพียงพอและกระจายอย่างทั่วถึง

2. พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็ง ดังนี้

2.1 พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ทุกระดับให้ได้มาตรฐานระดับชาติ และก้าวสู่มาตรฐานระดับสากลอย่างทั่วถึง ควบคู่กับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ รักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้สิทธิหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดีอยู่ในกฎกติกาของสังคม

2.2 การพัฒนาคุณภาพครู ผู้สอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและวิทยาการต่างๆ เน้นการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาครู ไปพร้อมกับการพัฒนาคุณภาพนักเรียน

2.3 เสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและถูกต้องให้แก่เด็กโดยสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักโภชนาการคุณค่าของอาหาร การออกกำลังกาย และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ

2.4 จัดให้มีกลไกการขับเคลื่อนและสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาให้เชื่อมโยง ทั้งในระบบ นอกกระบบ และในทุกระดับการศึกษาตลอดจนการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และส่งเสริมความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพของเด็กและเยาวชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

3. พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้าง การผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้

3.1 ส่งเสริมและพัฒนากำลังแรงงานในภาคเกษตรที่มีอยู่และสร้างแรงจูงใจแก่ คนรุ่นใหม่ในการเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม โดยการสนับสนุนด้านวิชาการ ปฏิรูปการฝึกอบรม อาชีพสู่การปฏิบัติจริงเพื่อสร้างมูลค่า และคุณค่าแก่สินค้าเกษตร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชุมชน การเชิดชูเกษตรกรดีเด่น เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้และสร้างความ ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของอาชีพเกษตรกร

3.2 ส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลาง เพื่อตอบสนองภาค การผลิตและบริการเน้นการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ด้วย ปัญญา และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้นานาชาติ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพมาตรฐาน อาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะในการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงกับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย และสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา

3.3 พัฒนาและเชื่อมโยงการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตั้งแต่ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษาฐานวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และระดับอุดมศึกษา เพื่อ ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสนับสนุน การผลิตและพัฒนานักวิจัย ผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมในสาขาต่างๆ ตลอดจนการต่อยอดสู่ การสร้างสรรค์นวัตกรรมระดับสูง ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย เพื่อ เพิ่มมูลค่าและคุณค่าของสินค้าและบริการที่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์หรือเชิงสังคม

3.4 พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม ดังนี้

3.4.1 ส่งเสริมการสร้างรายได้ และการมีงานทำในผู้สูงอายุ โดยกำหนด ลักษณะประเภทงานและอัตราค่าจ้างที่เหมาะสม พร้อมทั้งทบทวนกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และ สร้างแรงจูงใจในการจ้างงานผู้สูงอายุ ควบคู่กับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทั้งด้านวิชาการและ การใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อการประกอบอาชีพ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3.4.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่เป็นคลังสมองของชาติ ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ

3.4.3 ส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุอย่างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละพื้นที่ อาทิ การจัดบริการขั้นพื้นฐานและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน การจัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุควบคู่กับกองทุนเงินออมเพื่อชราภาพ เพื่อสร้างการคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

3.5 สนับสนุนกระบวนการพัฒนาคนแบบองค์รวม เปิดรับการเรียนรู้อย่างกว้างขวางสอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต ด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย ควบคู่กับการเรียนรู้สู่วัฒนธรรมแห่งการเกื้อกูล ด้วยการเสริมสร้างทักษะให้มีจิตสาธารณะ 5 ด้าน ทั้งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น การสังเคราะห์ความรู้ สังคม และต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็นและการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม

3.6 เร่งจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายให้เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานการจ้างและแนวทางในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานต่างด้าวที่เหมาะสม ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายและลงโทษผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานผิดกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายการคุ้มครองแรงงานอย่างจริงจัง โดยสร้างความร่วมมือกับประเทศต้นทางของแรงงานต่างด้าว ให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่ โดย

3.6.1 สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน ด้วยการสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนสร้างนิสัยใฝ่รู้ตั้งแต่วัยเด็ก ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กรและสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

3.6.2 เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับภูมิสังคม ควบคู่กับการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬา และศูนย์ทดลองของส่วนราชการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ

3.6.3 การสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 1. พัฒนาการรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และจัดให้มีการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ 2. การปรับปรุงกฎ ระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาตรการภาษีที่เกี่ยวข้องให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3.6.4 สร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม ที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง ทั้งบริการด้านการศึกษา สุขภาพ สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม รวมถึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ถูกกีดกันและแบ่งแยก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม คนยากจน และผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

3.6.5 จัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และชุมชนอย่างเชื่อมโยงและเกื้อกูล ควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ทำบทบาทหน้าที่ของตนเองในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10-11 ได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยบูรณาการยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคีกัน สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษากระบวนการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ อันจะก่อให้เกิดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีแก่ตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

กล่าวโดยสรุป กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) สามารถนำไปใช้ขับเคลื่อนครอบคลุม 2 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้คนไทยได้การเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 2) ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะคุณภาพของครูผู้สอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และวิทยาการต่าง ๆ

2.2 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรากฏในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 6 ที่ว่าด้วย การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข และมาตรฐานการศึกษาของชาติซึ่งมีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพ ที่พึงประสงค์และมาตรฐาน ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลัก ในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริม และกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการ ประกันคุณภาพทางการศึกษา และ ให้นำหน่วยงานด้านการศึกษาทุกระดับได้นำไปเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติ ในการบริหารจัดการศึกษาด้านต่างๆ โดยสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) ซึ่ง ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางสายกลางอยู่ บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อ มุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่ บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยง การพัฒนาการศึกษา กับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต โดยมีเจตนาารมณ์เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพ ใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์ และ เอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และกระทรวงศึกษาธิการ.2551:3-6)

กล่าวโดยสรุป การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และจาก แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ครอบคลุมการขับเคลื่อนหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

2.3 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิต ตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง

โดยได้จัดทำยุทธศาสตร์ ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (พ.ศ.2550-2554) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 1-7) เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัด ร่วมกันรับผิดชอบ ดำเนินการ ให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน นำสู่วิถีชีวิตของประชาชน โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษา บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการประเมินสถานศึกษาพอเพียงใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านผลลัพธ์ ซึ่งผู้วิจัย ได้นำเสนอรายละเอียดปฏิทิน การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ดัง รายละเอียดใน ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปฏิทินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ

เป้าหมาย	2551	2552	2553	2554
เป้าหมายขับเคลื่อนสู่ สถานศึกษา	พัฒนาสถาน ศึกษาพอเพียง135 แห่ง ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ขยายผล	พัฒนาและขยายผล ได้ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ และเป็นเครือข่ายขยาย ผลต่อ 1,126 แห่ง	ขยายผลทุกสังกัด พัฒนาเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้	นำร่อง ปศพ.สู่ สถานศึกษาครบทุก สถานศึกษาทั่วประเทศ
หลักสูตรแกนกลาง (ขั้นพื้นฐาน)	อนุมัติหลักสูตร2551	โรงเรียนต้นแบบการ ใช้หลักสูตร 2551 (550 แห่ง)ในชั้น ป.1-ป.6/ม.1/ม.4	ทุกโรงเรียนเริ่มใช้ หลักสูตร2551 ในชั้น ป.1-ป.6/ ม.1/ม.4	โรงเรียนต้นแบบ ใช้ทุกชั้นเรียนปี 2555 ทุกชั้นทุกโรงใช้ หลักสูตร 2551
การประเมินคุณภาพ สถานศึกษา	ศธ. ร่วมกับหลาย หน่วยงานพัฒนา เครื่องมือประเมิน สถานศึกษาพอเพียง แบบอย่าง		สมศ.เริ่มประเมิน สถานศึกษารอบ 3และ การจะได้หมวดตัวชี้วัด ด้านความพอเพียงใน การประเมินคุณภาพ การจัดการศึกษา	มีระบบขับเคลื่อนอย่าง เป็นพลวัตรเริ่มจาก หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ใน สถานศึกษา การประเมิน การพัฒนา
การพัฒนาบุคลากร	อบรมศึกษานิเทศก์ทุก สังกัด (415คน) อบรมผู้บริหาร/ครู ทุก เขตพื้นที่ทุกสังกัด		อบรมเสริมศักยภาพ ความเข้มแข็งผู้บริหาร ครู ที่สถานศึกษา แบบอย่าง	ขยายเครือข่ายและ พัฒนาคุณภาพการ เรียนรู้ของพอเพียง

เพื่อให้การดำเนินการตามเป้าหมายที่กำหนด กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 22-23) จึงได้กำหนดมาตรการในการดำเนินงานไว้ ดังนี้

1. ให้สถานศึกษาดำเนินแบบ พัฒนาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา
2. พัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียนและอาชีวศึกษา
3. พัฒนาการจัดการเรียนรู้ และผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ ให้กับนักเรียน นักศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหาร หน่วยงาน สถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาชีวิตขั้นพื้นฐาน
4. สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแพร่แนวทางการดำเนินการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ชุมชน
5. ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนารูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
6. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและชุมชนใน ลักษณะภาคีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำรูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ไปใช้ให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุม 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 5) ด้านผลลัพธ์

2.4 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 5-7) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีหน้าที่กำหนดทิศทาง กรอบนโยบาย เพื่อให้งานโครงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ จึงได้น้อมนำการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงาน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งใน ด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืน นั่นคือ หลักประกัน ได้แก่ การประกันโอกาส การประกันคุณภาพ และการประกันประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กที่เข้ารับบริการ การศึกษาทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบท หรือเด็กทุก

กลุ่มเป้าหมาย ให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้าน โอกาสที่จะได้เข้าเรียน มีการเน้นให้ ผู้เรียนเกิดความตระหนักในเรื่อง “คุณธรรมนำความรู้” เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นที่พึง ประสงค์ของสังคม พร้อมทั้งการมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ ที่ได้รับการพัฒนาให้เกิด ความคล่องตัวและชัดเจน ส่งผลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงชั้น ได้อย่าง เหมาะสม ภายใต้แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ในด้านปริมาณด้วยการ มีกลยุทธ์ คือ การเพิ่ม โอกาสและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ให้ครอบคลุมผู้รับบริการทุกกลุ่มเป้าหมายและ พื้นที่ ซึ่งมีจุดเน้นในการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อพัฒนาเด็กอายุ 4-6 ขวบ ให้มี ความพร้อมทั้ง 4 ด้าน เพื่อรองรับการศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับ

2. จัดบริการให้เด็กอายุ 7-14 ปี ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับอย่างต่อเนื่องจน จบหลักสูตร 9 ปี (ม.3) และส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กที่จบ ม.3 ทุกคน ได้เข้าเรียนต่อในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายทุกคนในรูปแบบที่หลากหลาย

3. ส่งเสริมสนับสนุนบุคคล ครอบครัวและสถาบันอื่น ตามกฎหมายบัญญัติให้มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4. สนับสนุนให้เด็กไร้สัญชาติ เด็กที่อาศัยอยู่เขตแนวตะเข็บชายแดน ให้ได้รับ การศึกษาอย่างทั่วถึงในรูปแบบที่เหมาะสม

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือ ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

6. จัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการเพิ่มมากขึ้น
สำหรับในด้านคุณภาพนั้น มีกลยุทธ์ ต้องเร่งปฏิรูปการศึกษา บุคลากรและ กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ ได้แก่

1. การแก้ปัญหาการอ่านการเขียน และการคิดเลขของนักเรียน
2. การแก้ปัญหาโรงเรียนที่มีผลการประเมินต่ำกว่ามาตรฐาน
3. การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์
4. การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และการคิดเชิงวิเคราะห์
5. การปรับหลักสูตรแกนกลาง
6. การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก
7. ส่งเสริมสนับสนุนการสอบเป็นครูและบุคลากรในสถานศึกษาโดยเชื่อมโยงกับ การประเมินสมรรถนะผลการปฏิบัติงาน มาตรฐานวิทยฐานะ มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง และ วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ

8. เร่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบและทักษะชีวิต

9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ เรื่องที่อยู่ในความสนใจและเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน ได้แก่ การจัดการศึกษาของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การถ่ายโอนโรงเรียน การจัดอัตรากำลังคนลงในกรอบตามโครงสร้างของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านอาคารเรียนและสิ่งก่อสร้าง

ในส่วนการนำหลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาขับเคลื่อนในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากแนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษา (ศูนย์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 61-62) สรุปได้ว่าในการนิเทศการดำเนินงานการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศต้องส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินการใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดสาระแต่ละด้านที่กล่าวถึงสภาพความสำเร็จ ได้ว่า 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาสภาพความสำเร็จ : สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการศึกษา โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน สาระนิเทศ การนิเทศด้านบริหารจัดการ มีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย การวางแผน วิชาการ งบประมาณ อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สภาพความสำเร็จ : สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทุกระดับชั้นนำสู่ความสมดุลด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

สาระการนิเทศด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนมีความรู้ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวัดและประเมินผล 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สภาพความสำเร็จ : สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมสนองความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สาระการนิเทศ การนิเทศด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ นักศึกษาวิชาทหาร กิจกรรมชุมนุม ชมรม กิจกรรมเพื่อสังคม

และสาธารณะประโยชน์ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาสภาพความสำเร็จ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนปฏิบัติตามหลักคุณธรรมนำความรู้ และมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ปกครอง ชุมชน มีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สารະการนิเทศ การนิเทศด้านการพัฒนาบุคลากรมีสารະการนิเทศ ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักและเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การติดตามประเมินผลและพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่แนวคิด และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่แสดงให้เห็นว่าความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ฯลฯ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำมื่อนำมาเป็นกรอบนโยบายการจัดการศึกษานั้น เป็นการสนองตอบต่อโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งผู้เรียนจะเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ได้รับการปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้พิการ และกลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษ ซึ่งจะส่งผลให้เยาวชนวัยศึกษาเติบโตขึ้นเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ และช่วยผลักดันให้ประเทศชาติ มีความเจริญรุดหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศต่อไปในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 5-17)

กล่าวโดยสรุป การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน และ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

2.5 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของนักวิชาการ

กิตติวัฒน์ อักเส (2543 : 27) การขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนที่เป็นการเรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติควบคู่กันไป การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาควรดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแบบอย่างและขยายผลสู่ชุมชน ทั้งในเขตบริการและ พื้นที่ใกล้เคียง ด้านพัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 : 17) การศึกษารายละเอียดเศรษฐกิจ

พอเพียงเป็นเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา สถานศึกษาต้องให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดจุดหมายหลัก ได้แก่ กระบวนการพึ่งตนเองหรือพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นการฝึกกิจกรรมที่เน้นฝึกทักษะ กระบวนการคิดเป็นการทดลองปฏิบัติจริงในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ด้าน ปริญญา พิบูลสงคราม (2550 : 53-54) ได้กล่าวถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาว่า ควรเริ่มจากสถานศึกษาโดยตรง ผู้บริหารต้องบริหารงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ งานธุรการ งานอาคารสถานที่ การบริหารงานบุคคล โดยใช้หลักการกระจายงานอย่างเป็นเหตุเป็นผลตรงกับความถนัดและความสามารถของแต่ละคน ส่วน สุวีพร วงศ์สวัสดิ์สุข (2551 : 103) ได้ให้ทิศทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาไว้ว่า สถานศึกษาควรพัฒนาบุคลากรโดยสนับสนุนให้มีศึกษานิเทศก์ มาเป็นพี่เลี้ยงให้ครูผู้สอนในการนำหลักสูตร สถานศึกษามาใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดทำแผนการเรียนรู้ที่กำหนดวัตถุประสงค์ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน ด้าน จรวยพร ธรณินทร์ (2552 : 60) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น หลักของเศรษฐกิจที่พอเพียงและยั่งยืน อยากจะให้ เป็นแนวคิดในการพัฒนาที่ใช้ได้ตลอดชีวิต การที่เราจะมีหลักการยั่งยืนนั้น ไม่ว่าจะเป็สถานศึกษา คุณครู รวมไปถึงเด็ก ควรที่จะได้รับเนื้อหาที่เหมาะสมและบูรณาการเข้าไปในชีวิตจริง เรียนรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้โดยไม่ต้องท่องจำ สามารถซึมซับและมีทัศนคติที่ดีต่อการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องยึดหลักดังนี้ คือ ประเด็นแรกต้องยั่งยืน ประเด็นที่สองก็คือ นำไปปฏิบัติจริงได้ ไม่ใช่เรียนรู้แต่ทฤษฎี แต่จะต้องเรียนรู้แล้วไปทำได้จริง ๆ ถึงจะได้ประสบการณ์ตรง จึงถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ ประเด็นที่สาม คือ การจัดการเรียนการสอนต้องมีความสมดุลโดยใช้มิติต่าง ๆ เข้ามา ไม่ว่าจะเป็ในเรื่องของเศรษฐกิจคือ การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ด้านสังคมก็สามารถที่จะก้าวทันสิ่งแวดล้อมสังคมด้านวัฒนธรรมก็มีค่านิยมที่เหมาะสมด้านศาสนาและคุณธรรมก็มีคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยง มีความพอประมาณซึ่งเป็นหลักที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษานั้น จรวยพร ธรณินทร์ ได้ให้ทัศนะว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้น จะแตกต่างกันตามระดับชั้นเรียนและสังกัดของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และสังกัดกรุงเทพมหานคร (กทม.) จะนำความรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่วนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จะเน้นการพัฒนาทักษะ

อาชีพ การช่วยเหลือสังคม ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จะเน้นพัฒนาความเป็นผู้นำ สร้างบัณฑิตคุณภาพ นอกจากนี้ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) จะเน้นการนำชุมชนไปสู่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) จะเน้นเรื่องของการขับเคลื่อนองค์ความรู้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการได้ปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรม นำความรู้ ดำเนินการส่งเสริมโดยใช้หลัก 4 ด้านด้วยกัน คือ การสร้างความเสมอภาค สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย และเสริมสร้างตระหนักรู้ในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต โดยจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้อยู่ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งกำหนดเป้าหมายไว้ว่า เมื่อเด็กจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว จะต้องเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค้ำรวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

กล่าวโดยสรุป การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากทัศนะของนักวิชาการ ครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร

2.6 บริบท และการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

บริบทและการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 4, 2553. ออนไลน์) ได้อธิบายรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ตั้งอยู่เลขที่ 86 หมู่ 5 บ้านหินกองน้อย ถนนมิตรภาพ ตำบลน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40310 มีภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุม พื้นที่ 5 อำเภอ ประกอบด้วย 1) อำเภอน้ำพอง 2) อำเภอกระนวน 3) อำเภอเขาสมันต์ 4) อำเภออุบลรัตน์ และ 5) อำเภอซำสูง มีพื้นที่ทั้งหมด 2,085 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 302,573 คน มีหมู่บ้าน 410 หมู่บ้าน 37 ตำบล 37 องค์การบริหารส่วนตำบล 12 สภาตำบล และ 6 เทศบาลตำบล มีจำนวนสถานศึกษา 180 โรง จำนวนนักเรียน จำนวน 32,743 คน มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกได้ ดังนี้

1. ข้าราชการครูผู้สอน	จำนวน 1,479 คน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 180 คน
3. บุคลากรในสำนักงาน	จำนวน 96 คน
4. ลูกจ้างประจำ	จำนวน 213 คน
5. ลูกจ้างชั่วคราว	จำนวน 175 คน

2. วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เป็นผู้นำในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบบมีส่วนร่วมสู่ความเป็นเลิศ ภายในปี 2556

3. พันธกิจ

มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ และมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. เป้าประสงค์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีเป้าประสงค์

1. ประชากรระดับปฐมวัยทุกคน ได้รับการเตรียมความพร้อม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอย่างเต็มตามศักยภาพ
2. ประชากรวัยการศึกษาภาคบังคับทุกคน ได้รับการศึกษาจนจบหลักสูตร
3. นักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับได้เข้าศึกษาต่อจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกรูปแบบเพิ่มขึ้น
4. ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนได้รับการพัฒนา
5. กลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้ดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ดังรายละเอียดกลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 2 ปลุกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 3 ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ครอบคลุม ผู้เรียนได้เรียนตามศักยภาพของตนเอง

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วม
ร่วมจากทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ที่ 6 การพัฒนาอาคารสถานที่

กลยุทธ์ที่ 7 การสร้างความเข้มแข็งกับภาคีเครือข่ายความร่วมมือ

6. นโยบายการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะเร่งด่วน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้ดำเนินการ
ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ด้านนโยบายการพัฒนาการศึกษาขั้น
พื้นฐานระยะเร่งด่วน ดังรายละเอียด ดังนี้

6.1 โรงเรียน 5 ดาว

ดาวที่ 1 ผลสัมฤทธิ์นักเรียนเพิ่มขึ้น

ดาวที่ 2 นักเรียน ป.3 อ่านออกเขียนได้ 100 %

ดาวที่ 3 โรงเรียนผ่านการรับรอง สมศ. รอบสาม

ดาวที่ 4 นักเรียนใช้ภาษาที่สองในการสื่อสารและใช้ ICT ในการเรียนรู้

ดาวที่ 5 โรงเรียนคุณธรรม

6.2 หนึ่งโรงเรียนหนึ่งกลยุทธ์ หนึ่งเครือข่าย

6.3 การนิเทศ 3 ประสาน คือ

6.3.1 1 นโยบาย

ปี 2554 ปีแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้และพัฒนาอาคารสถานที่ โดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

6.3.2 8 จุดเน้น มีดังนี้

1) ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทุกคนอ่านออกเขียนได้ คิดเลข

เป็น และ ป.4 – ป.6 อ่านคล่องเขียนคล่องคิดเลขคล่อง

3) ยกระดับมาตรฐานสถานศึกษา

4) สร้างความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนลดการออก

กลางคืน

5) ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม สู่วิถีชีวิต

เน้นจิตอาสา มีความสำนึกในความเป็นชาติไทย

6) สร้างอาหารกลางวันแบบครบวงจร โดยนำหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

7) ปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาอาคารสถานที่ให้น่าอยู่และเป็นโรงเรียน

สีเขียว (Green And Clean School)

8) พัฒนาสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งและเสริมสร้างแหล่งเรียนรู้
ยุคใหม่สู่ประชาคมอาเซียน

6.4 เงื่อนไข

6.4.1 การส่งเสริมการอ่านการเขียนของนักเรียน

6.4.2 การพัฒนาสถานศึกษา 3 D ได้แก่ Democracy (ประชาธิปไตย)
Decency (คุณธรรม จริยธรรม) Drug (ยาเสพติด)

6.4.3 การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีนโยบายส่งเสริมให้
สถานศึกษาในสังกัด ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา
ตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา โดยการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน
สถานศึกษา จากองค์ประกอบการประเมินใน 5 ด้าน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. 2554 : 1-7) 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา นำหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในกระบวนการของการวางแผนที่จัดทำขึ้นการดำเนิน
งานด้านการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบูรณาการหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างความรู้
ความเข้าใจการบูรณาการด้านสาระ ด้านมาตรฐาน ด้านกระบวนการในการสร้างหน่วยบูรณาการ
โดยเฉพาะในส่วนของการนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ขาดการวิเคราะห์วิจัยหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวางแผนการใช้สื่อ การใช้แหล่งเรียนรู้/ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ที่เสริมสร้างการพัฒนาคุณลักษณะอย่างพอเพียงของผู้เรียน การจัด
กิจกรรมการจัดแสดง/เผยแพร่/ประกวด/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานของผู้เรียน ที่เกิดจากการนำ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบ
ด้วย การแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มีแผนงาน โครงการส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน
เพื่อให้ผู้เรียนอยู่อย่างพอเพียงการจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือผู้นำเพื่อประโยชน์
สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและในส่วนของกิจกรรมเพื่อสังคม และ
สาธารณะประโยชน์ นักเรียนมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดจิตอาสา และมีส่วน
ร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา บุคลากร
ต้องเป็นแม่แบบของการนำหลักปรัชญา ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วน ในการบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญ ของการ
ขับเคลื่อน และ 5) ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ จากผลของการประเมิน

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ครอบคลุม 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 5) ด้านผลลัพธ์

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจะเห็นว่ามีความหลากหลาย ซึ่งเมื่อสังเคราะห์แนวคิด ดังกล่าว โดยผู้วิจัยพิจารณาความถี่ของแหล่งข้อมูลที่กล่าวอ้างอิง ที่มีปริมาณความถี่มากจนถึง น้อยที่สุด พบว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งของกรอบภาระงานบริหารสถานศึกษา ส่วน ด้านผลลัพธ์นั้นเป็นผลของการวัดและประเมินผลซึ่งแทรกอยู่กับทุกภาระงาน ในเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ขับเคลื่อนสู่สถานศึกษาได้ 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) องค์ประกอบด้านการ จัดการเรียนการสอน และ 3) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังปรากฏในตาราง ที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา

	แหล่งข้อมูล									
	ศิริวัฒน์ อัคร. 2543	พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. 2545	ปริญญช พินุลตราวุธ . 2550	สุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข. 2551	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และกระทรวงศึกษาธิการ. 2551	กระทรวงศึกษาธิการ. 2552	จรรยาพร ชรณินทร์. 2552	คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553	ศูนย์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสำนักงานกิจการพิเศษสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2553	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. 2554
ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา		✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
ด้านการจัดการเรียนการสอน	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓
ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	✓	✓				✓	✓		✓	✓
ด้านการพัฒนาบุคลากร				✓		✓		✓	✓	✓
ด้านผลลัพธ์						✓				✓

3. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา

ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้วิจัยยึดแนวทางการจัดการศึกษาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในหมวดที่ 4 ที่ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา มาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาไปให้เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาดำเนินการ แบ่งออกได้ 4 งาน คือ งานวางแผน และงบประมาณ งานบุคลากร งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2550 : 151-157) โดยผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียด การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจากทั้ง 4 งาน คือ

3.1.1 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง งานการวางแผน และงบประมาณ

ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษามีนักวิชาการ และหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวไว้ ดังสามารถอธิบายได้คือ เกษม วัฒนชัย (2553 : 9) กล่าวว่า การบริหารแผนและงบประมาณสำหรับผู้บริหารนั้นต้องประกอบไปด้วย 1) ด้านวัตถุประสงค์คือด้านงบประมาณ ด้านการเงิน ด้านตัวอาคาร ด้านสื่อการเรียนการสอน หนังสือในห้องสมุดมีจำนวนเพียงพอกับนักเรียนหรือไม่นั้นต้องมีการวางแผนระยะยาว เพื่อลงทุนพัฒนาโรงเรียน 2) ด้านภูมิคุ้มกันทางด้านสังคม ถ้าภูมิคุ้มกันเข้มแข็งโรงเรียนจะใช้หลักธรรมาภิบาลได้ ใช้หลักศาสนาธรรม ที่นั่นจะเป็นคนที่มีพื้นฐานคุณธรรมที่มั่นคงเป็นโรงเรียนสีขาว จะมีแต่สุขนิสัย เข้าไปจะเจอแต่ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยอันนี้ก็คือ ภูมิคุ้มกันด้านสังคมที่เข้มแข็ง 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องมีความสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตใจ 4) ด้านวัฒนธรรม โดยภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ถ้าเข้มแข็ง คือ ทุกคนภูมิใจและ มั่นใจในวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมชนเผ่าวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าใจและอยู่ด้วยกันได้ ศรัทธาหัวหน้าอย่าส่งไปจากกระทรวงเด็ดขาด ให้แต่ละโรงเรียนคิดเอง เพราะแต่ละโรงเรียนไม่เท่ากัน พัฒนาการแต่ละโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน ไม่เท่ากัน และตัวชีวิตก็ให้เขาคิดเอง ถ้าทำอย่างนี้จะมีแผนพัฒนาโรงเรียนที่บูรณาการรอบด้าน และไม่ต้องไปนั่งทะเลาะกัน โดยสรุปแล้วเชื่อว่าปรัชญานี้มี

ประโยชน์ ถ้าทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง ผู้ปฏิบัติจะเกิดความสุขกันถ้วนหน้า นอกจากนี้ ปรียานุช พินุลสรารูช (2550 : 15) ได้กล่าวถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาว่าควรเริ่มจากสถานศึกษาโดยตรง ผู้บริหารต้องบริหาร งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ งานธุรการ งานสถานที่ การบริหารบุคคล โดยใช้หลักกระจายงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล ใครเก่งด้านไหนมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถความชอบของเขา (Put the right man on the right job) ทำอย่างไรเมื่อมอบหมายงานแล้วที่จะไม่ทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาทะเลาะกัน ทำอะไร ต้องไม่ประมาท เสริมสร้างให้มีการรวมกลุ่มกันทำงานอย่างสามัคคี ก็ต้องใช้หลักธรรมชาติ ความถูกต้อง ความยุติธรรม ความเป็นเหตุเป็นผล ความเด็ดขาด ชัดเจน กระตุ้นให้เกิดขวัญกำลังใจ มีความอดทน ความเพียรที่จะร่วมกันทำงานจนบรรลุเป้าหมาย เป็นต้น ผู้บริหารอาจเข้าใจผิดว่า การประกาศนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่สถานศึกษาต้องสร้างงานหรือกิจกรรมขึ้นมาใหม่ ความจริงไม่ใช่ แต่เป็นการนำหลักการกรอบความคิด และแนวทางการปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ใน กระบวนการทำงานที่ทำอยู่แล้วให้มีความสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจให้ถูกต้องชัดเจนว่าพระองค์ท่านรับสั่งเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหรือวิถีชีวิตพอเพียงอย่างไรบ้าง ที่มักจะเรียกสั้นๆ ว่าหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข หมายความว่าอะไรบ้าง ก็มีกรคิด การพูด การกระทำอย่างพอประมาณ อย่างเป็นเหตุเป็นผล และต้องมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยใช้คุณธรรม กำกับความรู้ในการสร้างความพอเพียง ยกตัวอย่างการบริหารสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา เช่น การที่เด็กต้องเดินเรียนจากตึกหนึ่งไปอีกตึกหนึ่งท่านคิดถึงภูมิคุ้มกันหรือไม่ ถ้าฝนตกจะทำอย่างไร จะต่อหลังคาหรือไม่ เด็กสามารถเดินได้ในหน้าฝน จะได้ไม่เป็นหวัด นี่คือการนำไปประยุกต์ใช้ ไม่ต้องทำอะไรใหม่เลย เพียงแต่คิดอะไรให้รอบคอบ มองถึงการสร้างประโยชน์ และความสุขของลูกหลานเยาวชน เพื่อนร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง หรืออย่างเช่น ถ้าเคยจัดกีฬา สิ้นแล้วใช้เงินมาก งบประมาณพลาย ก็ลองนำหลักพอเพียงไปเป็นแนวทาง เริ่มตั้งแต่คิดวางแผนว่าจะ จัดงานอย่างไรประหยัดแล้วเกิดประโยชน์และมีความสุขด้วย คิดถึงความคุ้มค่าของทรัพยากร ทุกอย่างที่น่ามาใช้ ใช้งานนี้แล้วใช้ประโยชน์อะไรได้อีก ส่วนสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ(กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 26-28) ได้สรุปแนวทางในการจัดการศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดย สามารถ อธิบายรายละเอียด ดังนี้ 1) มีการทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง 2) กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติม หรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษา

ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 3) การพัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการ ตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) จัดระบบการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา ตามแนวทางในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

สำหรับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านแผนและนโยบาย จากที่กล่าวมามีขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการในสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้ 1) มีการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา 2) มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาและส่งเสริมให้ปฏิบัติตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ 4) การทบทวนหรือปรับปรุงโครงสร้างและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) จัดทำ ปรับปรุงหรือเพิ่มเติมโครงการหรือกิจกรรม และปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา 6) การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 7) จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษา 8) เสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ 9) จัดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินการ 10) การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน

3.1.2 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงงานบุคลากร และงานวิชาการ

ในการพัฒนาบุคลากรและงานวิชาการของสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้มีนักวิชาการ ได้ให้ทัศนะไว้ คือ ดังนี้ ปรียานุช พิบูลสรารุช (2550 : 18) ได้กล่าวถึงบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในสถานศึกษานั้นจะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมี

สติในการรับข้อมูลต่างๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้ อย่างเป็นขั้นตอนไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณา รับอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักแก้ไขปัญหาลักษณะเป็นขั้นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ ตลอดเวลา จะได้รู้จักและเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพและผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติ ต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ และระมัดระวัง ก่อนอื่นครูต้องเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทำตัว เป็นแบบอย่างที่ดี โดยกลับมาพิจารณาและวิเคราะห์ดูว่า ในตัวครูนั้นมีความไม่พอเพียงในด้าน ไດบ้าง เพราะการวิเคราะห์ปัญหาจะทำให้รู้และเข้าใจปัญหา ที่เกิดจากความไม่พอเพียง รวมทั้ง ควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาคด้วย โดยการวิเคราะห์นี้ต้องดำเนินไปบนพื้นฐาน ของความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจเด็กได้ ก่อน ผ่านกิจกรรมที่ครูเป็นผู้คิดขึ้นมา โดยครูแต่ละโรงเรียนจะต้องมานั่งพิจารณาก่อนว่า จะ เริ่มต้นปลูกฝังแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากจุดไหน ทุกคนควรมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สามัคคีกันในกระบวนการหารือ หลังจากทีครูได้ค้นหากิจกรรมที่จะปลูกฝังแนวคิด หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วครูควรจะต้องตั้งเป้าหมายการสอนก่อนว่าครูจะสอนเด็ก ให้รู้จักพัฒนาตนเองได้อย่างไร โดยอาจเริ่มต้นสอนจากกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่สามารถเริ่มต้น จากตัวเด็กแต่ละคนให้ได้ก่อน เช่น การเก็บขยะ การประหยัดพลังงาน ฯลฯ เพื่อให้เด็กได้ เรียนรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัย ที่ตนเองมีต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกในด้านต่างๆ 4 มิติใน ส่วนของการเข้าถึงนั้น เมื่อครูเข้าใจแล้ว ครูต้องคิดหาวิธีที่จะเข้าถึงเด็ก พิจารณาดูก่อนว่าจะ สอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เข้าไปในวิถีคิดและในวิชาการต่างๆ ได้อย่างไร ทั้งนี้ อาจจัดกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ รู้จักแบ่งหน้าที่กันตาม ความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงชั้น ส่วน สุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข (2551 : 103) ได้ให้ข้อ เสนอแนะในการพัฒนาบุคลากร และงานวิชาการในสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในการ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ขับเคลื่อนในการจัดการศึกษา คือ 1) สถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนมีศึกษานิเทศก์ มาเป็นที่ปรึกษาให้ครูผู้สอน ในการนำ หลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ 2) สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหามาตรการ ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นในประเด็นดังต่อไปนี้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ ในเรื่อง การ กำหนดจุดประสงค์ เนื้อหาการเรียนรู้อ กิจกรรม รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน การแปลง หลักสูตรมาสู่การสอน ในเรื่อง การกำหนดวิธีการ กำหนดกิจกรรม กำหนดสื่อการเรียน การสอน และการประเมินผล เป็นการวัดผลของหลักสูตรในเรื่อง ผลที่คาดหวังของหลักสูตร เนื้อหาสาระการจัดการเรียนการสอน กิจกรรม สื่อการสอน และวิธีวัดประเมินผล

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในงานบุคลากร และงานวิชาการนั้น ควรเริ่มต้นจากตัวครู โดยเริ่มต้นจาก

ภายในตัวครูจุดประกายให้ครูมีความเข้าใจ ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ และลึกซึ้ง จนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมแห่งความพอเพียงเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน และบุคคลทั่วไป จากนั้นจึงมุ่งพัฒนาให้ครูมีความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนได้อย่างหลากหลาย และเหมาะสม

3.1.3 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริหารทั่วไป

ผู้วิจัยนำเสนอการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ดังรายละเอียด คือ

1) ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนนั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะช่วยให้การขับเคลื่อน เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับ และทุกภาคส่วนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนของประเทศไทย โดยปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2550 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในการขับเคลื่อน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ผู้บริหารคนเดียวกันก็คงเห็นไม่ไหว ผู้ที่มีส่วนช่วยขับเคลื่อนก็น่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง ชุมชนคณะกรรมการสถานศึกษา โดยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ทุกคนต้องรู้ เข้าใจอย่างถูกต้อง ชัดเจน แล้วทดลองนำไปใช้ เรียนรู้ร่วมกัน สร้างเครือข่าย เพื่อนร่วมงานกับโรงเรียนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนี้สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1-8) ได้สรุปแนวทางในการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอนตามแนวทาง คือ 1) ร่วมกำหนดแนวนโยบาย และกรวางแผน 2) ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3) ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา 4) ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตาม แนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ 5) ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 3) ได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษาในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ดังนี้ 1) สถานศึกษา มีแผนร่วมกับชุมชน เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) สถานศึกษาให้บริการสถานที่แก่ชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนจัดกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคม

เศรษฐกิจ หรือ วัฒนธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) สถานศึกษาระดมทรัพยากรร่วมกับชุมชนเพื่อ ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้น เป็นภารกิจสำคัญที่สถานศึกษาและชุมชนควรเริ่มกันดำเนินการตั้งแต่การวางแผนในการดำเนินงาน การให้บริการสถานที่ในสถานศึกษา การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน รวมถึงการระดมทรัพยากรร่วมกับชุมชน เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนร่วมกัน

2) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึง การบริหารสถานศึกษาด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝัง หล่อหลอม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้วิจัยได้สรุปแนวทางดำเนินการได้ คือ 1) มีการจัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือร่วมใจ ประโยชน์ใช้สอยเป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย 2) มีการกำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กตัญญูของสังคมส่วนรวม เช่น การมีวินัย การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ 3) ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การฝึกอบรมจิต การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมการแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ 4) ส่งเสริมการแสวงหาความรู้และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดประกวดในรูปแบบต่างๆ การหาความรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีและอื่นๆ 5) ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา 6) จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ จัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทางคือ 1) ร่วมกำหนดแผนนโยบาย และ

การวางแผนการจัดการศึกษา 2) ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3) ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา 4) ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามและประเมินผล การดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนดำเนินการ คือ 1) ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก 1.1) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง 1.2) ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน 1.3) การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน 1.4) ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอกหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน 2) ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการ ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์ 3. จัดให้มีระบบการรายงานผลดำเนินการเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : ออนไลน์)

นอกจากนี้ยังอยากให้ผู้บริหาร โรงเรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดนโยบายบริหาร โรงเรียน ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นสอนให้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้เริ่มจากรายรับ-รายจ่าย รวมทั้งนำคุณธรรม 4 ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาพัฒนาโรงเรียนพร้อมทั้งแนะนำว่าถ้าจะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ต้องเตรียม 3 ด้านประกอบด้วย ต้องสร้างสังคมในสถานศึกษาให้เป็นสังคมที่ใช้วิชาการ เพื่อการวางแผน และการปฏิบัติ หากจะนำไปใช้ในการบริหาร โรงเรียนต้องเป็นการบริหารฐานความรู้ ต้องสร้างสังคมในสถานศึกษาให้เป็นสังคมคุณธรรมก่อน และต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสถานศึกษาให้มีความเพียร ขยัน อดทน ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (เกษม วัฒนชัย, 2550)

ในการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยพิจารณาจากความถี่ของจำนวนแหล่งข้อมูลที่กล่าวอ้างอิง สรุปตามกรอบภาระงานการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาได้ 4 งาน คือ 1) งานวางแผนและงบประมาณ 2) งานบุคลากร 3) งานวิชาการ และ 4) งานบริหารทั่วไป ซึ่งผลการสังเคราะห์ได้ปรากฏ ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

องค์ประกอบการนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	แหล่งข้อมูล					
	กระทรวงศึกษาธิการ.2550	เกษม วัฒนชัย.2550	ปริญญ์ พิบูลสุวรรณ.2550	สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.2540	สุริพร วงศ์สวัสดิ์สุข.2551	เกษม วัฒนชัย.2553
งานวางแผนและงบประมาณ	✓	✓	✓	✓		✓
งานบุคลากร	✓		✓		✓	
งานวิชาการ	✓	✓	✓	✓	✓	
งานบริหารทั่วไป	✓		✓			

3.2 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดการเรียน การสอน

ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของบุคลากรใน
สถานศึกษาตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถที่จะพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตประจำวัน
และแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันและปัญหาในการดำรงชีวิตได้คตินั้นต้องมีการบูรณาการ
ความรู้ ทักษะและ เจตคติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและมี
การพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ต่อเนื่องจากกิจกรรมดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละแห่งอาจมีลักษณะ
แตกต่างกัน ดังนั้น การจัดสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ จึง
ควรเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ยึดกิจกรรมการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและการพัฒนาดนเองในการ
ดำรงชีวิต เป็นแกน อันจะทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตได้จริง กิจกรรมการ
ดำรงชีวิตควรเริ่มจากใกล้ตัว ไปหาไกลตัว หรือจากระดับแคบไปกว้าง โดยมีการจัดสัดส่วนที่

เหมาะสมการปฏิบัติควบคู่กันไป เรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการสอนพึงให้ความสำคัญและดำเนินงานอย่างจริงจังต่อไป แนวการสอนดังกล่าวควรมีลักษณะที่สำคัญ คือ (กิริตวัฒน์ อัครเส. 2543 : 27) 1) ควรจัดการเรียนการสอน โดยยึดจุดหมาย หลักซึ่งได้แก่ กระบวนการพึ่งตนเองหรือพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร 2) ควรจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน และได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด และความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง 3) ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปอย่างมีสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถและความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ 4) ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนดังที่ คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงผู้เรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอน หรือมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับแต่ละวัยและช่วงชั้น โดยมีรายละเอียดดังที่ ปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2550 : 4-8) ได้กล่าวไว้ว่าควรบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในการเรียนการสอนช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ - รายจ่าย ของตน สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยให้ประหยัด ฝึกจิตสำนึก และมีนิสัยพอเพียง ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 1

ประถมศึกษาปีที่ 1	ประถมศึกษาปีที่ 2	ประถมศึกษาปีที่ 3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน
2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า	2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
3. รู้จักการออม	3. มีวินัยในการใช้จ่าย	3. วิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง
4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น	4. รู้จักเสียสละแบ่งปันทรัพยากรที่มีเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
	5. ปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข	5. ชื่นชมและปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข

ในช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียนและ มีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 2

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	1. ปฏิบัติตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน
2. สำรวจสภาพปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ปัญหา	2. วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในชุมชน	2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่ายของตนเอง และวางแผนการใช้จ่ายตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว และนำหลักคิดพอเพียงมาลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว	3. วิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง
4. สำรวจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น	4. รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

ในช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติต่างๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงในที่สุด ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 3

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
1. สำรวจวิเคราะห์ปัญหาแนว ทางแก้ไข การพัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ บนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจ พอเพียง	1. สำรวจวิเคราะห์ ปัญหา แนวทางแก้ไข การพัฒนา ชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ บนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจ พอเพียง	1. สำรวจวิเคราะห์ปัญหาแนว ทางแก้ไข การพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่น
2. สามารถนำหลักการแนวคิด ของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ใน การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ของตนเอง	2. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ บนพื้นฐานของหลัก เศรษฐกิจพอเพียง	2. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่น บนพื้นฐานของหลัก เศรษฐกิจพอเพียง

ในช่วงชั้นที่ 4 เตรียมให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติ โดยเน้นการเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาศถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมว่าเป็นอย่างไร ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 4

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจและวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ตระหนักในความสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เน้นแนวทางการบริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	3. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. การเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4. เน้นแนวทางการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้	4. นำหลักการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

ส่วนแนวทางและวิธีการจัดการเรียนรู้โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน พัฒนาการ จิตรวิโรจน์ (2545 : 16) กล่าวว่า การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดการเรียนการสอนต้องมีเป้าหมาย คือ

- 1) นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้

และเป็นวิถีชีวิตที่ต้องการ 2) ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ 3) โรงเรียนสามารถดำเนินการเกษตรในแนวเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นแบบอย่างและขยายผลสู่ชุมชนทั้งในเขตบริการและพื้นที่ใกล้เคียงได้ 4) โรงเรียนมีความตระหนักและเห็นคุณค่าในการดำเนินงานเกษตรแนวเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 : 17) กล่าวไว้ว่า 1) เริ่มจากการศึกษารายละเอียดเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นเรื่องใหม่ ที่มีความสำคัญต่อสถานศึกษา 2) ผู้สอนจึงมีความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่าเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง เชิญผู้มีความสามารถเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิทยากร ศึกษาจากสถานที่ยุติธรรม ที่มีการจัดกิจกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 3) วิเคราะห์สภาพโรงเรียน เช่น สภาพพื้นที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สภาพแวดล้อม เพื่อหาความร่วมมือในการจัดกิจกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตร และการสอนพึงให้ความสำคัญ และดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป

แนวการสอนดังกล่าวควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้ 3.1) ควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดจุดหมายหลัก ซึ่งได้แก่กระบวนการพึ่งตนเอง หรือพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร 3.2) ควรจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะ ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน และได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด และความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง 3.3) ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปอย่างมีสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถและความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ 3.4) ควรจัดสภาพแวดล้อม มีสื่อและแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน ส่วนสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 3) สรุปได้ว่า ในด้านการจัดการเรียนการสอนนั้นสถานศึกษา ควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรบูรณาการอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก 2) จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้

ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่นๆ ทั้งการศึกษา รายบุคคล และเป็นกลุ่ม 3) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 3.1) ความรู้ (Knowledge) 3.2) ทักษะกระบวนการ (Process) และ 3.3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute) ซึ่งในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี แนวทางดำเนินการ ดังนี้ 1) ติดตามและประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน โดยพิจารณาจากผล การทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรม ของผู้เรียน การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียนและผลการประเมิน โดยผู้ประเมิน ภายนอกหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน 2) ติดตามและประเมินความเหมาะสมของ การดำเนินการในกระบวนการขั้นตอน และกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบการบริหารจัดการ การให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์ 3) จัดให้มีระบบ การรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อ สาธารณชน และการรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ 4) พัฒนาหลักสูตร และ การบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับสถานศึกษา มีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุนส่งเสริม การใช้และพัฒนาหลักสูตรให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการ เรียนการสอนของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน บรรลุตามมาตรฐาน การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติระดับท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพ การจัดการศึกษา เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดใน ระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตร ของสถานศึกษา ส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จ โดยมีภารกิจสำคัญคือ กำหนดเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในระดับท้องถิ่น โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีความต้องการในระดับชาติ พัฒนาสาระ การเรียนรู้ท้องถิ่น ประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัย และพัฒนา การพัฒนาบุคลากร สนับสนุน ส่งเสริม ติดตามผล ประเมินผล วิเคราะห์ และ รายงานผลคุณภาพของผู้เรียน สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและ

พัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ รายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ ในระดับท้องถิ่น ได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม แหล่ง เรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

5.1) มีความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญของการ ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ 5.1.1) มีความรู้ ความเข้าใจใน การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5.1.2) มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป 5.1.3) เห็นประโยชน์ และ ตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการ พัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/โรงเรียน/ชุมชน และ พัฒนาสังคมโดยรวม 5.2) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ 5.2.1) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพ ที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล และสอดคล้องกับภูมิสังคมต่างๆ เช่น การผลิต และ จำหน่ายสินค้า การให้บริการ การดำเนินธุรกิจขนาดต่างๆ การใช้จ่ายและการออม การเกษตร ฯลฯ เพื่อให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้ 5.2.2) มีทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมเบื้องต้น ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน นำไปสู่ ความสันติสุข และรู้จักสามัคคี 5.2.3) ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ และเกิดความยั่งยืน 5.2.4) สืบสาน พัฒนาศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น หวงแหน ทรัพย์สินสมบัติของชาติ รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย 5.3) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตาม แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ 5.3.1) ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการ ประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชน/สังคม ที่อาศัยอยู่ 5.3.2) ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พุศ ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ 5.3.3) มีภูมิคุ้มกันที่ดีใน ตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์ 5.3.4) มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความ รอบคอบ ระมัดระวัง 5.3.5) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต อุดม ขยันหมั่นเพียร แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล มีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สู่สถานศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดย
พิจารณาจากความถี่ของจำนวนแหล่งข้อมูลที่กล่าวอ้างอิงที่มีปริมาณตั้งแต่กึ่งหนึ่งของแหล่ง
ข้อมูลขึ้นไปสรุปเป็นองค์ประกอบย่อยได้ 5 องค์ประกอบดังนี้คือ 1)การบูรณาการหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง 3) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 4) ผู้เรียนมีความรู้และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง และ 5) การวัดและประเมินผลซึ่งผลการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยปรากฏในตาราง
ที่ 8

ตารางที่ 8 การสังเคราะห์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
ด้านการจัดการเรียนการสอน

	แหล่งข้อมูล			
	ศิริวัฒน์ อัศว.2543	พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์.2545	ปรีชาเดช พิบูลศราวธ.2550	สำนัก นโยบายและยุทธศาสตร์ สำนัก ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.2550
องค์ประกอบการนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน				
การบูรณาการหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง			✓	✓
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓
สื่อและแหล่งเรียนรู้		✓		✓
ผู้เรียนมีความรู้และปฏิบัติตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓		✓
การวัดและประเมินผล				✓

3.3 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550: 19-25) สามารถอธิบายรายละเอียด ได้ดังนี้

3.3.1 หลักการ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการสำคัญ ดังนี้

- 1) มีเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และครอบคลุมผู้เรียนทุกคน
- 2) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการ เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ
- 3) เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- 4) เป็นกิจกรรมที่ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และหน่วยงานอื่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

3.3.2 เป้าหมาย

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปพัฒนาตนเองให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี อันจะนำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ รักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ

3.3.3 แนวการจัดกิจกรรม

สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีแนวการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ 2) ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย ฝึกการทำงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ตลอดจนสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียน 3) จัดกิจกรรมอย่างสมดุลทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและผู้นำเพื่อประโยชน์ โดยจัดกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม ทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 4) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยการศึกษาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดวิเคราะห์และใช้

ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรม 5) ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบร่วมมือมากกว่าเน้นการแข่งขันบนพื้นฐานการปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตย 6) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่กิจกรรม

3.3.4 ขอบข่ายการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้หลากหลายรูปแบบและวิธีการ โดยมีขอบข่ายดังนี้ 1) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นในลักษณะเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนสามารถบูรณาการระหว่างกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ 2) เป็นกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนเห็นแนวทางในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ 3) เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ สนับสนุนค่านิยมที่ดีงามและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 4) เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดีและความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

3.3.5 โครงสร้างการจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โครงสร้างเวลาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดโครงสร้างเวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมง เป็นเวลาสำหรับจัดกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ สำหรับกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1-6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น(ม.1-3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย(ม.4-6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

การจัดสรรเวลาของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามโครงสร้างเวลาของหลักสูตร และผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาและฝึกปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 3 ลักษณะ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องทุกปีจนจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3.3.6 การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การประเมินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการประเมิน โดยผู้เรียนต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรมและมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1) หลักการการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมหรือผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะของผู้เรียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นหาศักยภาพของตน สะท้อนแนวคิดจากการปฏิบัติกิจกรรม การทำงานกลุ่ม และการมีจิตสาธารณะ โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน

2) แนวทางการประเมิน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาคควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2 ประการ คือ การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม และการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการตัดสิน

2.1) การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม

2.1.1 ตรวจสอบเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2.1.2 ประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจากผลการปฏิบัติกิจกรรม และผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดด้วยวิธีการหลากหลาย เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติกิจกรรม

2.1.3 ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม มีการปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด เป็นผู้ผ่านการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม และนำผลการประเมิน ไปบันทึกในระเบียบแสดงผลการเรียนรู้

2.1.4 ผู้เรียนที่มีผลการประเมินไม่ผ่านในเกณฑ์เวลาเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรม และผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะตามที่สถานศึกษากำหนดครูหรือรับผิดชอบต้องดำเนินการซ่อมเสริมและประเมินจนผ่านทั้งนี้ควรดำเนินการให้เสร็จสิ้นในปีการศึกษานั้น ๆ ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษา

2.2) การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการตัดสินการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อตัดสินเลื่อนชั้นและจบระดับการศึกษาเป็นการประเมินการผ่าน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค เพื่อสรุปผลการผ่านในแต่ละกิจกรรม สรุปผลรวมเพื่อเลื่อนชั้นและประเมินผลรวมในปีสุดท้ายเพื่อการจบแต่ละระดับการศึกษาโดยการดำเนินการดังกล่าวมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.2.1 กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนทุกคนตลอดระดับการศึกษา

2.2.2 ผู้รับผิดชอบสรุปและตัดสินผลการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด เกณฑ์การจบแต่ละระดับการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดนั้น ผู้เรียนจะต้องผ่านกิจกรรม 3 กิจกรรมสำคัญ ดังนี้

- 1) กิจกรรมแนะแนว
- 2) กิจกรรมนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อชุมชน โยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร โดยเลือกเพียง 1 กิจกรรม
- 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2.2.3 ผู้รับผิดชอบเสนอผลการประเมินต่อคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ความเห็นชอบ

2.2.4 ผู้รับผิดชอบเสนอผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาเพื่ออนุมัติผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านเกณฑ์การจบแต่ละระดับการศึกษา

เกณฑ์การตัดสิน

ผู้เรียนจะต้องได้รับการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านเกณฑ์ตามที่สถานศึกษากำหนด โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมินอย่างเหมาะสม ดังนี้

1. กำหนดคุณภาพหรือเกณฑ์ในการประเมินตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ 2 ระดับ คือ ผ่านและไม่ผ่าน
2. กำหนดประเด็นการประเมินให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในแต่ละกิจกรรมและกำหนดเกณฑ์การผ่านการประเมิน ดังนี้

2.1 เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินรายกิจกรรม

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ ปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตามเกณฑ์ไม่ผ่านการปฏิบัติกิจกรรม หรือมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะไม่เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

2.2 เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปี/รายภาค
ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ผ่าน” ในกิจกรรมสำคัญทั้ง 3 กิจกรรม
คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและ
สาธารณประโยชน์

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ไม่ผ่าน” ในกิจกรรมสำคัญกิจกรรมใด
กิจกรรมหนึ่งจาก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน
และกิจกรรม เพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2.3 เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อจบ
ระดับการศึกษา

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ผ่าน” ทุกชั้นปีในระดับการศึกษานั้น

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการประเมินระดับ “ไม่ผ่าน” บางชั้นปีในระดับ
การศึกษานั้น

แนวทางการแก้ไขนักเรียนกรณีไม่ผ่านเกณฑ์

กรณีที่ผู้เรียน ไม่ผ่านกิจกรรม ให้เป็นหน้าที่ของครูหรือผู้รับผิดชอบกิจกรรมนั้น ๆ ที่จะต้องซ่อมเสริม โดยให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมจนครบตามเวลาที่ขาดหรือปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น แล้วจึงประเมินให้ผ่านกิจกรรมเพื่อบันทึกในระเบียบแสดงผลการเรียน ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้รายงานผู้บริหารสถานศึกษาทราบเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนอย่างเหมาะสมเป็นรายกรณีไป

ข้อเสนอแนะ

การประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด โดยสถานศึกษาควรกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนแต่ละกิจกรรม สำหรับกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติกิจกรรมครบตามโครงสร้างเวลานี้

2. ผู้เรียนมีผลการปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด โดยอาจจัดให้ผู้เรียนแสดงผลงาน แฟ้มสะสมงาน หรือจัดนิทรรศการ

3. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หากสถานศึกษามีบุคลากร ไม่เพียงพอ หรือไม่สามรถจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย สถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เช่นกิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมบำเพ็ญ

ประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งสถานศึกษาสามารถประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวและนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้

4. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรมีองค์ประกอบในการดำเนินงาน ดังนี้
  - 4.1 มีครูที่ปรึกษากิจกรรม และมีแผนการดำเนินกิจกรรม
  - 4.2 มีหลักฐาน ชี้นงาน หรือแฟ้มสะสมงาน
  - 4.3 มีผู้รับรองผลการเข้าร่วมกิจกรรม
  - 4.4 มีรายงานแสดงการเข้าร่วมกิจกรรม

บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาและโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. ผู้บริหารชี้แจง ทำความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนเห็นคุณค่าและร่วมมือในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีความทันสมัยในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสถานการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ
4. สร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างสถานศึกษากับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม
5. นิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา ประเมินผล และสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม

1. ศึกษาหลักการ วัตถุประสงค์ ขอบข่าย แนวการจัดกิจกรรมการประเมินผลพัฒนาผู้เรียน และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมาย
2. ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้เรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. ร่วมกับผู้เรียนออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และเป็นไปตามหลักการ ปรัชญา และแนวการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน

4. ส่งเสริม กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการจัดทำแผนงาน โครงการ ร่วมปฏิบัติกิจกรรม และการประเมินผล
5. ให้คำปรึกษา ดูแล ติดตาม ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการร่วมกิจกรรมให้เป็นไปตามแผน
6. ประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียน และซ่อมเสริมกรณีที่คุณผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์ พร้อมจัดทำเอกสารหลักฐานการประเมินผล
7. รายงานผลการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วนำผลการจัดกิจกรรมมาพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข
8. แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของผู้เรียน

1. ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถ หรือตามข้อเสนอแนะของสถานศึกษา
2. เข้าร่วมการประชุมนิเทศจากครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
3. ร่วมประชุมเลือกตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามลักษณะของกิจกรรม
4. ร่วมประชุมจัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิทินงาน และปฏิบัติกิจกรรม ด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ
5. ร่วมประเมินการปฏิบัติกิจกรรมและนำผลมาพัฒนาตนเองและนำเสนอผลการปฏิบัติกิจกรรมต่อครูผู้รับผิดชอบ
6. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดประสบการณ์ ทบทวน และสะท้อนความรู้สึกละหลังการปฏิบัติกิจกรรม (After Action Review: AAR) รวมทั้งสร้างเครือข่ายจิตอาสาและขยายผลต่อยอดสู่ความยั่งยืน

บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ให้ความเห็นชอบและมีส่วนร่วมในการกำหนดวางแผนดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551
2. ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความเหมาะสม

บทบาทของผู้ปกครองและชุมชน

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม และอาสาสมัครกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาและชุมชน
2. ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียน ให้โอกาสให้ผู้เรียน ได้สำรวจตนเองเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกแผนการเรียน การศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ
3. ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ป้อนกัน และแก้ไขปัญหาของผู้เรียน
4. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดียิ่งให้แก่ผู้เรียน
5. ร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อติดตามประเมินผลพัฒนาและการปฏิบัติกิจกรรม

3.3.7 การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรจัดขึ้นตามความพร้อมของสถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยเน้นความหลากหลายทั้งรูปแบบและวิธีการ เน้นการปฏิบัติจริงเป็นหมู่คณะสัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียน รวมทั้งมีการตรวจสอบประเมินผลในสภาพจริง การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจึงมีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ขั้นเตรียมความพร้อม

เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องเตรียมวางแผนและเตรียมความพร้อมเพื่อให้การจัดกิจกรรมทุกประเภทดำเนินการ ได้บรรลุเป้าหมาย สิ่งสำคัญที่โรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อม ได้แก่

1. การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร

บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างาน ครูที่ปรึกษาและผู้เรียนที่ปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน ดังต่อไปนี้

1.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1.1.1 เห็นชอบแผนงาน โครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 1.1.2 อำนวยความสะดวก ประสานงาน
- 1.1.3 ให้คำปรึกษา แนะนำ
- 1.1.4 ติดตามประเมินผล

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1.2.1 จัดทำระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของแต่ละสถานศึกษา

1.2.2 แต่งตั้งบุคลากรที่รับผิดชอบ ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติแผนดำเนินการ การใช้อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และการติดต่อประสานงานกับแหล่งการเรียนรู้หรือ การแสวงหาความร่วมมือจากบุคคลภายในและภายนอกสถานศึกษา

1.2.3 พัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในกลุ่มของครูและผู้เรียน

1.2.4 การให้คำปรึกษา แนะนำ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินกิจกรรมในภาพรวมของสถานศึกษา

1.2.5 การจัดโอกาส เวที ให้มีการแสดงผลงานของกิจกรรม

1.2.6 ชื่นชมผลงานและให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติกิจกรรม

1.3 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และหัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละประเภท มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1.3.1 จัดทำแผนปฏิบัติการการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติจากผู้บริหารสถานศึกษา

1.3.2 พัฒนาครูให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในกลุ่มของครูที่ปรึกษากิจกรรมและผู้เรียน

1.3.3 อำนวยความสะดวกให้แก่ครูที่ปรึกษาและผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงาน

1.3.4 กำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของกิจกรรมแต่ละประเภทให้เป็นไปตามแผนงาน

1.3.5 ประสานความร่วมมือกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมได้ตามแผนงาน

1.3.6 ให้คำปรึกษา แนะนำ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลในภาพรวมของกิจกรรมแต่ละประเภท

1.3.7 ให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

1.4 ครูที่ปรึกษากิจกรรม มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1.4.1 กำหนดขอบข่าย วัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติของกิจกรรม

- 1.4.2 รับสมัครผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม
- 1.4.3 ปฐมนิเทศ
- 1.4.4 จัดให้เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารงานกิจกรรม
- 1.4.5 ให้คำปรึกษาแนะแนวการปฏิบัติกิจกรรม ทั้งการวางแผน

โครงการ/โครงการงาน การปฏิบัติกิจกรรม การวัดและประเมินผลกิจกรรม

- 1.4.6 ตรวจสอบเวลาการร่วมกิจกรรม
- 1.4.7 ประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
- 1.4.8 จัดให้ผู้เรียนแสดงความสามารถหรือผลงานของผู้เรียน
- 1.4.9 ให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้เรียน

1.5 ผู้เรียน มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1.5.1 เข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ
- 1.5.2 รับการปฐมนิเทศจากครูที่ปรึกษากิจกรรม
- 1.5.3 เลือกคณะกรรมการดำเนินงานในกิจกรรมที่เข้าร่วม
- 1.5.4 ประชุมวางแผนจัดทำแผนงาน โครงการและปฏิทินงาน
- 1.5.5 ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงาน โครงการ
- 1.5.6 ประเมินผลการทำงานปฏิบัติกิจกรรม
- 1.5.7 สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรม

2. การเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละประเภทให้มีประสิทธิภาพ ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้เรียนจะใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ได้ ซึ่งจะต้องจัดให้เหมาะสมกับลักษณะและประเภทของแต่ละกิจกรรม จำนวนกลุ่มผู้เรียน โดยจัดทำบัญชีการใช้ หรือตารางควบคุมการใช้อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายหรือบางครั้งอาจต้องใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาร่วมด้วย ซึ่งสถานศึกษาต้องมีแผนงานที่มีการติดต่อประสานงานไว้เป็นการล่วงหน้า

3. การจัดกลุ่มผู้เรียน

ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดกลุ่มผู้เรียนสามารถจัดได้หลายรูปแบบ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

3.1 จัดกลุ่มตามระดับชั้น กลุ่มเด็กลักษณะนี้จะมีช่วงอายุที่ใกล้เคียงกัน ความรู้ ความสามารถไม่แตกต่างกันมาก แล้วแบ่งกลุ่มย่อย ๆ ตามความสนใจในการเข้าร่วม กิจกรรม

3.2 จัดกลุ่มตามกิจกรรม และแบ่งกลุ่มย่อยตามความรู้ ความสามารถของผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มระดับพื้นฐาน กลุ่มระดับกลาง และกลุ่มระดับสูง

3.3 จัดกลุ่มโดยมีเด็กทุกระดับชั้นอยู่ในกลุ่มเดียวกัน กิจกรรมที่จัดลักษณะนี้จะฝึกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือกัน

3.4 การจัดกลุ่มสามารถยืดหยุ่น หมุนเวียนไปได้ตามความเหมาะสมแล้วแต่ กิจกรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นสำคัญ

4. การจัดเวลา

การใช้เวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถจัดได้ในหลายลักษณะดังนี้

4.1 จัดกิจกรรมโดยใช้เวลาในหลักสูตรตามที่กำหนดไว้ในแต่ละสถานศึกษา

4.2 จัดกิจกรรมโดยใช้เวลาในช่วงเปิดเรียน โดยไม่ใช้เวลาในหลักสูตร เช่น ตอนเช้า ตอนพักเที่ยง และตอนหลังเลิกเรียน เป็นต้น

4.3 จัดกิจกรรมโดยใช้เวลาตามช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยจัดเป็น โครงการระยะสั้นหรือโครงการต่อเนื่องตลอดปี

ทั้งนี้การใช้เวลาจัดกิจกรรมควรให้สอดคล้องกลมกลืนไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์หลากหลาย และสร้างจิตสำนึกที่ดีจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความหมายแก่ผู้เรียนคือ สนองความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และความต้องการของแต่ละบุคคลจึงจะสามารถดึงศักยภาพ ความสามารถ พิเศษที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียนออกมาให้ปรากฏเด่นชัด สร้างความภาคภูมิใจ มีจิตสำนึกที่ดี และมีคุณลักษณะนิสัยเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจึงมีหลักการ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติจริงร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม

2. เป็นกิจกรรมบูรณาการที่นำความรู้หรือวิชาการในห้องเรียนมาสู่การปฏิบัติที่ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ทั้งในงานเชิงทักษะ งานศิลปะ งานอาชีพ และงานพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เป็นกิจกรรมที่เสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด สถานศึกษา ชุมชน และต่อยอดภูมิปัญญาไทย
4. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี และพัฒนาศักยภาพนำสู่การค้นพบความถนัดและความต้องการของตนเอง
5. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการจัดการศึกษาด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2550 : 10-13) ได้กล่าวไว้ว่า

1. กิจกรรมสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา เช่น การแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ลูกเสือเนตรนารี ผู้นำเพื่อประโยชน์ กิจกรรมชุมชน หรือชมรมแล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยนักเรียน นักศึกษา และมีครูเป็นผู้นำหรือผู้สนับสนุน
  - 2.1 โดยจำนวน นักเรียน นักศึกษา ครูที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ไม่น้อยกว่า 25% ของจำนวนบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียน
  - 2.2 นักเรียน นักศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการ ควรมีความประพฤติดีสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีและมีสุขภาพดี
3. เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม ของสถานศึกษา เช่น กิจกรรม โครงการ และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้
  - 3.1 พอประมาณกับภูมิสังคม : โดยสอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นของสถานศึกษา คนในชุมชน และเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิดความเชื่อ วิถีชีวิต
  - 3.2 สมเหตุสมผล : โดยมีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบของการวางแผน ดำเนินโครงการ

3.3 ภูมิคุ้มกันที่ดี : ในการวางแผนโครงการคำนึงถึงความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้น

4. ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม : กิจกรรมต่างๆ ต้องส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วม มีความรอบรู้มากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้ได้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ส่งเสริมการมีคุณธรรม (เช่น ความมีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญู กตเวทิตะ มีสติปัญญา แยกแยะถูกผิด ควรมีความขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ มีจิตสำนึก เห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือผู้อื่น และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม)

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นหลักปฏิบัติและตัวอย่างกิจกรรมจำแนกเป็นด้านๆ ดังรายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
<p><u>ด้านเศรษฐกิจ</u></p> <p>1. รู้จักการใช้จ่ายของตนเอง</p> <p>1.1 ใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผลอย่างพอประมาณ ประหยัด เท่าที่จำเป็น</p>	<p>1. บันทึกรายรับและรายจ่าย</p> <p>2. วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย</p> <p>3. แลกเปลี่ยนประสบการณ์</p>
<p>2. รู้จักออมเงิน มีกลไกใน</p> <p>2.1 ระบบสวัสดิการ</p> <p>2.2 ระบบออมเงิน</p> <p>2.3 ระบบสหกรณ์</p> <p>2.4 ระบบประกันต่างๆ</p>	<p>1. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเพื่อลดการจ่ายที่ฟุ่มเฟือย</p> <p>2. ออมอย่างพอเพียง</p> <p>3. สืบค้าห้การออม</p> <p>4. จัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์</p>
<p>3. รู้จักประหยัด</p> <p>3.1 ใช้และกินอย่างมีเหตุผลไม่ฟุ่มเฟือย</p> <p>3.2 ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น</p> <p>3.3 ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า</p>	<p>1. ปลุกผักสวนครัวรั้วกินได้</p> <p>2. เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ไร่กิน ไร่ขาย</p> <p>3. ใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงาน</p> <p>4. รีไซเคิลขยะเพื่อนำมาใช้ใหม่</p>
<p>4. สร้างรายได้ที่</p> <p>4.1 สอดคล้องกับความต้องการ</p> <p>4.2 สอดคล้องกับภูมิสังคม</p> <p>4.3 สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น</p>	<p>1. นำของเหลือใช้ มาทำให้เกิดประโยชน์ เน้นการผลิตเพื่อพึ่งตนเองให้พอเพียงกับการบริโภค และการผลิตที่หลากหลาย เช่น</p> <p>2. ปลุกพืชผักผสมผสาน</p>

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
<p>4.4 สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น</p> <p><u>ด้านสังคม</u></p> <p>5. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน</p> <p>5.1 ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ</p> <p>5.2 ปลูกฝังความสามัคคี</p> <p>5.3 ปลูกฝังความเสียสละ</p> <p>5.4 เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>3. ปลูกพืชสมุนไพรไทย</p> <p>4. ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>1. จัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน</p> <p>พัฒนาความรู้คุณธรรมผ่านกิจกรรมรวมกลุ่มต่างๆ</p> <p>2. จัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข</p> <p>3. จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส</p>
<p><u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u></p> <p>6. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>6.1 ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>6.2 ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น</p> <p>6.3 ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น</p> <p>6.4 ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น</p>	<p>1. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน</p> <p>พัฒนาความรู้เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า เพื่อฟื้นฟูรักษา</p> <p>2. โครงการชีววิถี</p> <p>3. จัดอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>4. จัดทำฝายแม้ว</p>
<p><u>ด้านวัฒนธรรม</u></p> <p>7. สืบสานวัฒนธรรมไทย</p> <p>7.1 สร้างจิตสำนึกรักไทย รักบ้านเกิด</p> <p>7.2 ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น</p> <p>7.3 ฟื้นฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย</p> <p>7.4 ฟื้นฟูและอนุรักษ์วัดดูโบราณและโบราณสถาน</p>	<p>1. ปลูกฝังมารยาทไทย</p> <p>2. ส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น</p> <p>3. ส่งเสริมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น</p> <p>4. ทำนุบำรุง โบราณวัตถุและโบราณสถาน</p>
<p>8. ส่งเสริมพระพุทธศาสนา</p> <p>8.1 ปลูกจิตสำนึกความรักชาติ</p> <p>8.2 ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา</p> <p>8.3 จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์</p>	<p>1. ให้ความสำคัญกับการรักษาศีลหรือสวดมนต์เป็นประจำ</p> <p>2. ส่งเสริมการฝึกอบรมสมาธิภาวนา</p> <p>3. ร่วมกันทะนุบำรุงศาสนา</p> <p>4. พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>5. รณรงค์การใช้สินค้าไทย</p>

ในเวลาต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ทดลองใช้ตัวอย่างชุดการสอนบูรณาการ เศรษฐกิจพอเพียงโดยสมัครใจ เมื่อปี 2550 โดยมีโรงเรียนนำร่องแล้วจำนวน 80 โรงเรียน ทั่วประเทศในจำนวนนี้มีโรงเรียนที่จัดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่มีความน่าสนใจจากการคัดเลือกของกระทรวงศึกษาในแต่ละสังกัด จำนวน 16 โรงเรียน(กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 27-31) ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียด ดังนี้

1. โรงเรียนเทศบาลจามเทวี อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สังกัดองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น (อปท.) จัดโครงการบูรณาการการเรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนา โรงเรียนอย่างยั่งยืน โครงการดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่บูรณาการการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตคนไทย เน้นเป็นต้นแบบการจัดสิ่งแวดล้อมในระดับโรงเรียนของเทศบาล เพื่อเผยแพร่สู่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ และเป็นข้อมูลสนับสนุนการเรียนการสอนแบบบูรณาการและ พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของท้องถิ่น โดยเรียนรู้ผ่านอุทยานการศึกษาซึ่งเป็นแหล่ง การเรียนรู้ 17 แห่ง

2. โรงเรียนบ้านเหล่ากหุงสว่าง (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอเมืองจัตุมะ จังหวัด ขอนแก่น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการกิจกรรม สหกรณ์โรงเรียนชุมชนบวรสามัคคีธรรม โครงการดังกล่าวเป็นโครงการส่งเสริมแนวคิด สหกรณ์ให้เกิดขึ้น ในโรงเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติจริง เนื่องจากเห็นว่าการที่ สหกรณ์จะมีผลในการพัฒนาประเทศ ย่อมต้องอาศัยสมาชิกที่มีความรู้ความเข้าใจ มีศรัทธาต่อ อุดมการณ์ของสหกรณ์และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมสหกรณ์ เพื่อประโยชน์ ส่วนรวมของกลุ่มชนเดียวกันในการร่วมกันพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิตของคนให้พร้อมที่จะ ทำประโยชน์ แก่สังคมต่อไป โครงการนี้ประกอบไปด้วย กิจกรรมการนำผลกำไรจากสหกรณ์ มาส่งเสริมชุมชนบวรสามัคคีธรรมในกิจกรรมต่างๆ การอบรมฝึกปฏิบัติธรรม การร่วมมือกัน ทำความสะอาดในชุมชนและกิจกรรมตามประเพณีต่างๆ

3. โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการเกษตรครบวงจร เพื่อสนับสนุนอาหาร กลางวัน โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่สนองหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะมุ่งเน้น การสร้างความมั่นคงในระดับชุมชนให้พึ่งตนเองได้ โดยใช้โรงเรียนเป็นรากฐานความรู้ วิชาการเข้าสู่ชุมชน ในโรงเรียนจำนวน 21 แห่ง 26 หมู่บ้าน ในสังกัดกลุ่มเครือข่ายพัฒนา คุณภาพการศึกษาเลิงนกทาที่ 4 กุดเชียงหมี – สามัคคี ประกอบด้วยกิจกรรมการผลิตปุ๋ยชีวภาพ กิจกรรมการเลี้ยงปลา กบ และ โค เพื่อส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเป้าหมายให้ สามารถพึ่งพาตนเอง และดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

4. โรงเรียนราชวินิตมัธยม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทย โครงการดังกล่าวได้ทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน คือ ปลูกต้นป๊อปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งต้นป๊อปเป็นไม้พื้นเมืองประจำจังหวัด และได้มีการสอนวัฒนธรรมไทย ประวัติศาสตร์ไทยรวมไปถึงการใช้ชีวิตของคนไทยทั้งในอดีต ปัจจุบัน ทั้งในเขตชุมชนเมืองและชนบท

5. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 (บ้านบางบอน) อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดทำการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน จัดทำแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอาหาราคันจาก และแหล่งท่องเที่ยว

6. โรงเรียนจุฬารัตน์ราชวิทยาลัย (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนได้ดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเผยแพร่สู่เยาวชนและชุมชนในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสืบสานงานพระราชดำริ โครงการดังกล่าวประกอบไปด้วยด้วยกิจกรรมการอบรมครู กิจกรรมการอบรมนักเรียน กิจกรรมการจัดการสอนและผลิต งานเอกสารเผยแพร่ความรู้ จัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน

7. โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอแกลง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มน้ำประแส เพื่อพลิกฟื้นกลุ่มน้ำประแสให้กลับมามีสภาพที่อุดมสมบูรณ์โดยชุมชน จะได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำได้ต่อไป รวมทั้งให้รู้จักอนุรักษ์กลุ่มน้ำ และดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนจึงได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชนผ่านกิจกรรมการคัดถ่ายอบรมนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ เป็น 6 เครื่อง่าย ปลูกป่าชายเลนเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศในกลุ่มน้ำประแส ร่วมกับกลุ่มเครื่อง่ายกลุ่มน้ำประแส เพื่อนำจุลินทรีย์บำบัดน้ำ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มน้ำประแสปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์กลุ่มน้ำประแส และสร้างความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้อาชีพในชุมชนกลุ่มน้ำประแส

8. โรงเรียนกัลยาณีธรรมาศ (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้จัดทำโครงการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างกระบวนการ

เรียนรู้ และพัฒนาวิชาการเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งจะฝึกอบรมทีมงานบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความเข้าใจในเศรษฐกิจเพื่อขยายผลความรู้เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกิจกรรมชุมชน

9. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการธนาคาร โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย โครงการดังกล่าวเป็นหนึ่งในโครงการที่ฝึกให้นักเรียนได้ เรียนรู้ การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายและเพื่อการรู้จักออมทรัพย์ ให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถของนักเรียนเองจากประสบการณ์จริง ประกอบด้วยกิจกรรมจัดอบรมความรู้ ธนาคาร โรงเรียน เศรษฐกิจพอเพียง เรื่องแนวทางการจัดทำธนาคาร โรงเรียน ธนาคารหมู่บ้าน และหลักการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเบื้องต้น ตามแนวพระราชดำริ ฯลฯ

10. โรงเรียนต้นตวรรษ อําเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงาน บริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ได้มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง ให้แก่นักเรียนจากสังคมที่บิดเบือนจากธรรมชาติ โดยจัดโครงการโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ เหตุผลกำหนดความพอประมาณ ไม่ประมาท มีปัญญาด้วยคุณธรรม

11. โรงเรียนภาษาอนุสรณ์ธนบุรี เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงาน บริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จัดโครงการออมทรัพย์ โครงการค่าย ธรรมชาติ กิจกรรมไหว้พี่ – พี่รับไหว้น้อง เพื่อสร้างความสามัคคี โรงเรียนสร้างเสริมความ ปลอดภัยในเรื่องสุขภาพ อาหาร ขนม การเดินทางไป – กลับของนักเรียน

12. โรงเรียนพระราม 9 กาญจนาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เปิดสอน ระดับชั้นอนุบาล – ประถมศึกษาปีที่ 6 ได้จัดกิจกรรมเด่นๆ ที่สำคัญเช่น โครงการข้าวกันบาตร โครงการธนาคารขยะ

13. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบ้านนาเดิม อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดศรีสะเกษ ได้จัดทำโครงการจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ โครงการหารายได้ระหว่างเรียน โครงการชีวิตวิถี โครงการอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ในโรงเรียนเครือข่าย

14. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอกวนขนุน อำเภอกวนขนุน จังหวัด พัทลุง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (กสน.) ได้จัดทำโครงการการผลิตปุ๋ย อินทรีย์ชีวภาพ โครงการวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกษตรอินทรีย์

15. วิทยาลัยการอาชีพเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้จัดโครงการสร้างผู้ประกอบการร้านซ่อมจักรยานยนต์ ให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพอิสระของตนในท้องถิ่น

16. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้จัดโครงการปุ๋ยชีวภาพจากเศษวัสดุและจุลินทรีย์ที่มี

ประสิทธิภาพ โครงการอาหารกลางวันระหว่างเรียน โครงการงานชีวิต โครงการอาสาพัฒนา
สิ่งแวดล้อม และภูมิทัศน์ในโรงเรียนเครือข่าย

จรรยาพร ธรณินทร์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมุ่งพัฒนาสถานศึกษาตาม
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการ
ดำเนินการจะประสบความสำเร็จได้ ก็โดยความร่วมมือของ 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน
พร้อมทั้งเสนอวิธีการจัดการให้เกิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ดังนี้

- 1) วางระบบบริหารจัดการของโรงเรียนให้เป็นไปตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง
- 2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการ
เพื่อสร้างค่านิยม และ
- 3) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น กิจกรรม
แนะแนว ลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมโครงการ กิจกรรมชุมนุม โดยสอดคล้องกับ กษมา วร
รณ ฌ อยุธา (2550 : 23) ที่กล่าวว่า จะต้องสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ให้กับครู และนักเรียน แทรกหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การอบรมทุกประเภท ครู
ต้องเป็นผู้เริ่มประพฤติตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนใน
การดำรงชีวิต จัดทำแผนที่จะน้อมนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ผลักดัน
ให้ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง ฟื้นฟูกิจกรรมลูกเสืออย่างเต็มรูปแบบเพื่อให้ลูกเสือน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ และการบริหารจัดการในโรงเรียนควร
คำนึงถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปได้ว่าในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการขับเคลื่อนการ
จัดกิจกรรม การพัฒนาผู้เรียนนั้น ควรจัดให้มีการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยการเรียนรู้
จาก โรงเรียนต้นแบบหรือตัวอย่างเพื่อค้นหากิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นการสร้างความเข้าใจที่
ถูกต้องชัดเจน และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงให้ได้มากที่สุด

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่สถานศึกษาด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความคิดเห็นที่
สอดคล้องกัน โดยพิจารณาจากความถี่ของจำนวนแหล่งข้อมูลที่กล่าวอ้างอิงที่มีปริมาณตั้งแต่กึ่ง
หนึ่งของแหล่งข้อมูลขึ้นไปสรุปเป็นองค์ประกอบย่อยได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้คือ 1)
องค์ประกอบย่อยกิจกรรมแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) องค์ประกอบย่อย

กิจกรรมลูกเสือเนตรนารีและบำเพ็ญประโยชน์ 3) องค์ประกอบย่อยกิจกรรมโครงการ และ
4) องค์ประกอบย่อยกิจกรรมชุมนุมหรือชมรม ซึ่งผลการสังเคราะห์ปรากฏในตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 การสังเคราะห์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

	แหล่งข้อมูล			
	กระทรวงศึกษาธิการ.2550	กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา.2550	ปริญญช พิบูลสรวาฐ.2550	จรวพพร ธรณินทร์. (ม.ป.ป.)
องค์ประกอบการนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน				
กิจกรรมแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	✓	✓	✓	
กิจกรรมลูกเสือเนตรนารีและบำเพ็ญประโยชน์	✓	✓	✓	✓
กิจกรรมโครงการ	✓		✓	✓
กิจกรรมชุมนุม หรือชมรม			✓	✓

4. การศึกษาบริบท กรณีศึกษาสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียน การสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตาม
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาพอเพียง ปี 2552 ของกระทรวงศึกษาธิการ :
โรงเรียนบ้านฝางวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 4
(2553 : 1-4) สามารถอธิบายรายละเอียดตามหัวข้อ ดังนี้

4.1 บริบทที่ศึกษา

โรงเรียนบ้านฝางวิทยา ตั้งอยู่ตำบลบ้านฝาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2471 เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลศึกษา จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 338 คน จำนวนบุคลากรจำนวน 20 คน (ปีการศึกษา 2553) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า ส่งเสริมพัฒนาอาชีพโดยใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาชาวบ้านประสานทุกองค์การจัดการเรียน การสอนเน้นผู้เรียนเป็นหลัก อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง หลีกเลี่ยงอบายมุข เพื่อสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ เพิ่มพูนประสิทธิภาพบุคลากร ภายในปีการศึกษา 2553 และได้กำหนดพันธกิจ โดย การนำบุคลากรในชุมชน องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วม และประสานการดำเนินงานการจัดการศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความสนใจ ความถนัด และเต็มศักยภาพ นำนวัตกรรมเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา จัดให้มีการฝึกทักษะวิชาชีพเศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น พัฒนาศักยภาพ บุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียน สำหรับเป้าหมายของโรงเรียน ได้เน้นนักเรียนให้รู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม นักเรียนรู้จักนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้และสามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นักเรียนมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และทางโรงเรียนได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ให้มีระเบียบวินัย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักความสะอาด ความซื่อสัตย์ ประหยัด และอดออม ศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

โรงเรียนบ้านฝางวิทยาได้ดำเนินการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 เพื่อให้ภาระงานตามบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดได้ ทางโรงเรียนได้เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน องค์กรเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา สาธารณสุข และหน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์กรทางศาสนา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามที่ต้องการ ซึ่งภาคีที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย

1. กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. วัด บ้าน โรงเรียน
4. สาธารณสุขอำเภอ เกษตรอำเภอ และอนามัยชุมชน
5. ตำรวจ และทหาร
6. องค์กรเอกชน และร้านค้า
7. ผู้มีจิตศรัทธาส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา
8. ศิษย์เก่าโรงเรียน
9. กลุ่มโรงเรียนเครือข่าย
10. หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ เช่น กศน. ห้องสมุดประชาชนอำเภอ
11. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
12. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

4.2 แนวทางการพัฒนา

โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.2.1 การให้ความรู้ความเข้าใจในบริบทและภาระงานของสถานศึกษา ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ตามภาระงานที่กฎหมาย กำหนด เช่นบทบาทหน้าที่ของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน และพระสงฆ์ เพื่อสร้างความ ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของตนเองที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

4.2.2 เชิญชวนขอความอนุเคราะห์ และความร่วมมือให้เห็นถึงประโยชน์ ผลดีผลเสียที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยประชาสัมพันธ์หรือส่งหนังสือเชิญให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนา

4.2.3 มอบบทบาทและหน้าที่ตามภาระงาน ให้มีความสำคัญ ให้เกียรติ ให้การ ยอมรับ ยกย่องชมเชยและภาคภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน

4.2.4 รับรู้และร่วมตรวจสอบพัฒนา ร่วมแผนงาน โครงการ ร่วมประเมิน ร่วมรับทราบ ถึงปัญหาและการพัฒนาสู่ความสำเร็จแห่งเป้าหมายร่วมกัน

4.2.5 รายงานผลสำเร็จและปัญหาให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบถึงความสำเร็จ ความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมคิดเข้ามามี ส่วนร่วมวางแผนงาน โครงการ ร่วมดำเนินงาน ร่วมประเมินผล และร่วมภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน

4.3 ผลการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านฝางวิทยา ผู้วิจัยได้สรุปดังนี้

4.3.1 กรรมการสถานศึกษาได้รู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เช่น ให้ความเห็นชอบและมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ติดตามการดำเนินงานตามเป้าหมาย แผนงานและมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบรายงานประจำปี และรายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4.3.2 ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านต่างๆ ด้วยความรับผิดชอบและเสียสละ เช่น

- 1) ด้านวิชาการ มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สนับสนุนการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการประกันคุณภาพในสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนระบบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านต่างๆ เด็กพิเศษและเด็กที่มีปัญหาด้านต่างๆ
- 2) ด้านงบประมาณ มีการส่งเสริม จัดหางบประมาณ และการบริหารงบประมาณให้พอเพียง คล่องตัวต่อการนำมาใช้พัฒนาการศึกษาด้านต่างๆ จัดหารายได้หางบเพิ่มเติม
- 3) ด้านบริหารงานบุคคล พิจารณาและสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรได้รับสวัสดิการ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ จัดหาและส่งเสริมบุคลากรเสริม เพื่อนำมาจัดการเรียนรู้ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- 4) ด้านบริหารทั่วไป ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียนในด้านต่างๆ ในด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา มีการบริหารจัดการงานกิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ ความปลอดภัยในทรัพย์สินของครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน

5. ผลการสังเคราะห์การขับเคลื่อนหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ได้จำนวน 3 ด้าน คือ

5.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง แนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ การขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา เพื่อนำไปสู่ความสมดุล ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

5.1.1 การวางแผนและงบประมาณ หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษาดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปี มีการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการติดตามผลการดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปี ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา มีการนำผล การติดตามมาพัฒนา นโยบายแผนงาน โครงการ และบริหารจัดการแบบเครือข่ายที่ร่วมมือกับองค์กร ชุมชน และบุคคลอื่น

5.1.2 งานวิชาการ หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษาดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีแผนงาน โครงการ กิจกรรมด้านวิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน มีการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมด้านวิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน มีการติดตามผลแผนงาน โครงการ กิจกรรมด้านวิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน มีการนำผลการติดตาม ไปพัฒนาแผนงาน โครงการ กิจกรรมด้านวิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน มีแผน กิจกรรมส่งเสริมการศึกษา วิจัย นิเทศ การบูรณาการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน เกิดจากการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา

5.1.3 งานบุคลากร หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษามีการส่งเสริมบุคลากรเพื่อสร้างความเข้าใจ ตระหนัก ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สำรวจความต้องการและส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา และนำผลการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการ ไปใช้พัฒนา กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาวิจัยนิเทศ การบูรณาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ขยายผล และเผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่บุคคลในระดับสถานศึกษา ชุมชน และสถานศึกษาอื่นใช้เป็นแบบอย่าง อย่างต่อเนื่อง สมำเสมอ

5.1.4 งานบริหารทั่วไป หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษาบริหารจัดการโดยนำ วัสดุ ทรัพยากร ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการพัฒนา และปรับปรุงอย่างเป็นระบบ มีการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผน มีการนิเทศติดตาม ตรวจสอบ ทบทวน การประเมินผล ตลอดจนมีการเปิด โอกาสให้ผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุง การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง แนวทางการจัดการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย

5.2.1 การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษามีการจัดแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา มีการพัฒนา หรือปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้อง เหมาะสม บนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการสอน การอบรม การใช้หลักวิชา และวิถีจัดการเรียนรู้อย่างสมดุล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีผลงานของนักเรียนปรากฏให้เห็น เป็นประจักษ์เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

5.2.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษามีการใช้ ผลิตภัณฑ์ และนำวัสดุ ทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิต และประยุกต์ใช้ เป็นสื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ บนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการให้สถานศึกษา ติดตามและประเมินผลการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.2.4 การเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติ ภารกิจหน้าที่ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แก่นักเรียนของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ

5.2.5 การวัดและประเมินผล หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษามีเครื่องมือ วิธีการวัดและประเมินผลการจัดแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการวัดและประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลายทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน รายงานผลการประเมิน และนำมาปรับปรุง พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่

บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดแสดง เผยแพร่ ประมวล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานของนักเรียน ที่เกิดจากการนำปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้

5.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง แนวทางการนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อตอบสนองความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และความต้องการของ ผู้เรียน ให้เต็มตามศักยภาพ ประกอบด้วย

5.3.1 กิจกรรมแนะแนวและระบบดูแลนักเรียน หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษา มีแผนงาน/โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อสนับสนุนการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัด โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แนะนำนักเรียนส่งเสริม ทักษะอาชีพให้นักเรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง และสามารถ ตัดสินใจประกอบอาชีพ ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลนักเรียนตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำผลการติดตามมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ ผู้เรียน

5.3.2 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษามีการจัดให้มีแผนงาน โครงการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ ผู้เรียนเกิดจิต อาสา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์ ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน มีการติดตามผลการ ดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม และ สาธารณะประโยชน์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และนำผลการติดตามมาพัฒนาการดำเนินกิจกรรมเพื่อ สังคม และสาธารณประโยชน์ ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.3.3 กิจกรรมโครงงาน หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษามีการจัด โครงงาน โครงการ กิจกรรมพัฒนานักเรียนด้าน เศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย กิจกรรม สืบค้นหาการออมและโครงการธนาคาร โรงเรียน มีการจัด โครงงาน โครงการ กิจกรรม พัฒนานักเรียนด้านสังคม เช่น กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และ กิจกรรมปลูกจิตสำนึกสาธารณะ มีการจัด โครงงาน โครงการ กิจกรรมพัฒนานักเรียนด้าน สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสวนพฤกษศาสตร์ โครงการห้องเรียนสีเขียว และกิจกรรมค่ายอนุรักษ์ อุทยานการศึกษา

5.3.4 กิจกรรมชุมนุมหรือชมรม หมายถึง แนวทางที่สถานศึกษามีการส่งเสริม ให้ผู้เรียนจัดตั้งและดำเนินการจัดกิจกรรมชุมนุมหรือชมรมต่างๆที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา มีการติดตาม ประเมิน และรายงานผลการจัดกิจกรรมชุมนุม

หรือชมรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา มีการขยายผลการจัดกิจกรรมหรือ ชุมนุม ชมรมที่บูรณาการ
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ชุมชน มีการรายงานผลการดำเนินการ โครงการ กิจกรรม
ชุมนุม หรือชมรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY